

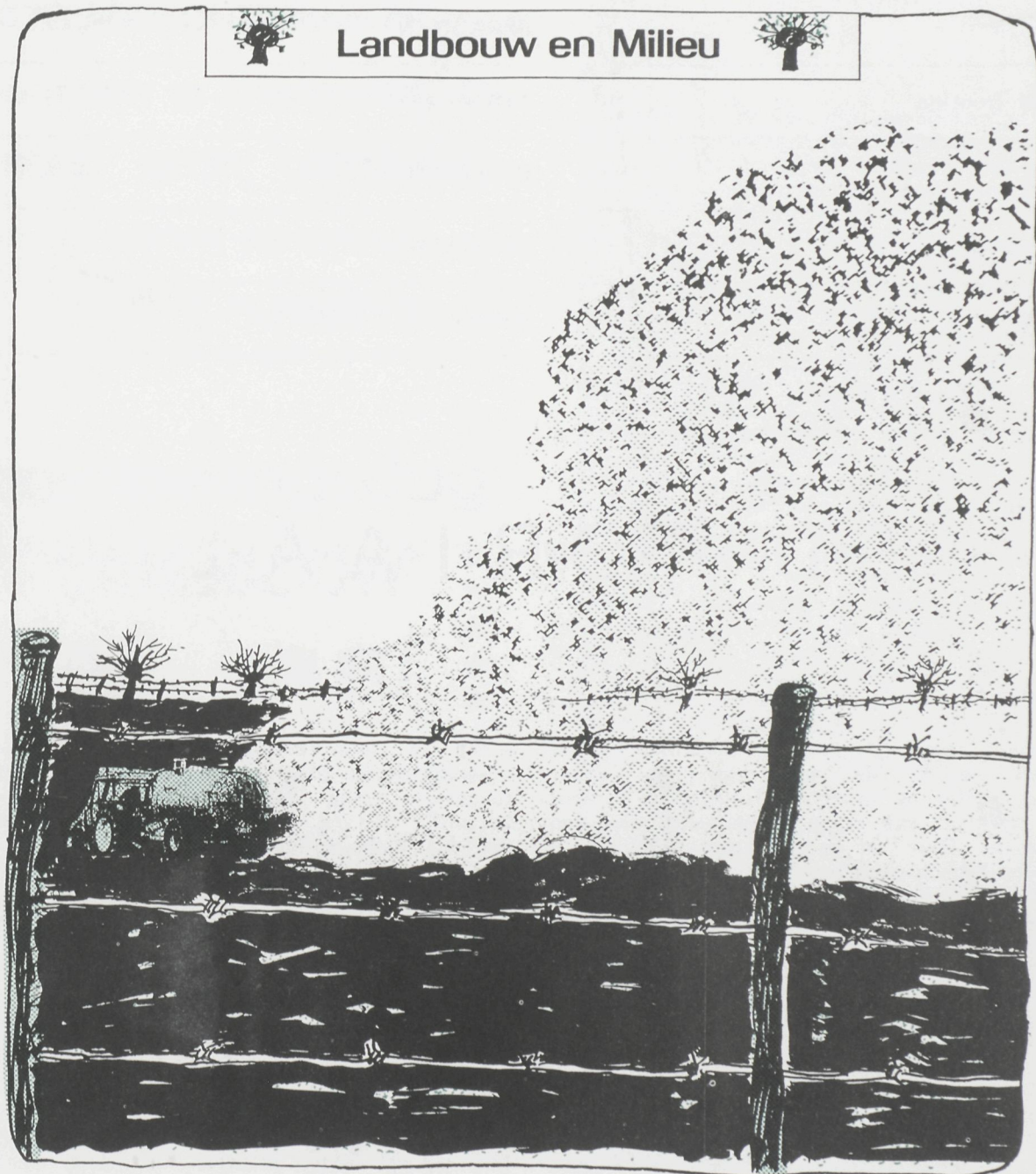
MILIEURAMA

● MAANDBLAD ■ 8ste JAARGANG ■ SEPTEMBER 1988 ●

Afgiftekantoor
BRUSSEL 4

Landbouw en Milieu

● BOND BETER LEEFMILIEU ●

9

I-N-H-O-U-D

EDITORIAAL	2	WET & PERS	29
Boeketje landbouw	3	Milieuvriendelijke landbouw geen wensdroom	31
FRONTLIJN	9	BERICHTEN	34
Landbouw frontlijn	10	TTB-weekend	37
FLITSEN	12	PUBLIKATIES	39
Boompje landbouw	13	PUZZELEN	42
EUROPA	16	KALENDER & KOLOFON	44
Katern - Landbouw & Milieu 	17		

E-D-I-T-O-R-I-A-A-L

VAN BOEREN, BURGERS & MILIEU

Een themanummer rond landbouw & milieu hadden de lezers van dit blad waarschijnlijk al eerder verwacht, gezien de campagne landbouw & milieu, die nu toch al een tijdje binnen de Bond aan de gang is. Over de problematiek zelf kan u in eerdere Milieurama's en uiteraard in dit nummer flink wat lezen, maar in deze bedenkingen-rubriek, toch even graag uw aandacht voor het volgende. Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat -uit taktische of andere overwegingen- milieu-kringen bijzonder beschaamd zijn om verantwoordelijkheid van de landbouwers te eisen voor de bescherming van het milieu: steeds duiken uitlatingen op als "het mag niet ten koste van de landbouwer gebeuren", "de landbouwers kunnen niet anders onder druk van..." Er wordt dan ook vrij vlug voorgesteld om de noodzakelijke maatregelen om de landbouw milieuvriendelijker te laten verlopen, via subsidies door de gemeen-

schap te laten betalen. Merkwaardig voor de milieubeweging die voor de industrie strikte toepassing vraagt van het principe "de vervuiler betaalt", en van de individuele burger verlangt dat hij zich milieuvriendelijk gedraagt en milieu-vriendelijke produkten aanschaft, zelfs al zijn ze iets duurder. Voor de landbouw kan geen uitzondering gelden: natuurlijk kunnen alle boeren niet over dezelfde kam geschoren worden: er zijn boeren die het niet gemakkelijk hebben onder druk van agro-business en Europese landbouwpolitiek, maar er zijn er die "goed boeren" en zelf een financiële inspanning kunnen leveren om milieuvriendelijk te boeren.

Een milieuvriendelijke samenleving zal trouwens hoe dan ook een inspanning vragen van iedereen, ook de landbouw zal daaraan niet ontsnappen, hoe ketters deze uitspraak ook voor sommigen moge klinken.

Dirk Van Melkebeke

BOEKETJE LANDBOUW

September 1986. In een vergaderzaaltje ergens in de Brusselse binnenstad zaten vertegenwoordigers van verschillende milieu- en natuurbehoudsverenigingen rond de tafel. Naar aanleiding van steeds groeiende milieuproblemen in de gangbare landbouwpraktijk had de Bond haar leden uitgenodigd hierover de handen bij mekaar te steken. Toen de groep het pand verliet was de werkgroep 'Landbouw

PLATTELANDSONTWIKKELING v.z.w.

ORGANISEERT IN SAMENWERKING MET

BOND BETER LEEFMILIEU

EN CENTRUM RIJCKEVELDE

ZATERDAG 24 SEPTEMBER

VAN 10 U TOT 16 U

ontmoetingsdag

★ ★ ★ LANDBOUW ★ ★ ★
★ ★ ★ EN MILIEU ★ ★ ★

CENTRUM RIJCKEVELDE

TE. SIJSELE

bijlage bij Milieurama nr.9/88

delijker te werken. En samen kan er gezocht
den naar mogelijkheden voor een duurzame
ekonomisch haalbare landbouw. Maar zover
we in Vlaanderen duidelijk nog niet.

h werd dat het hoofdobjectief van de wer-
ep. Hoewel dat gezamenlijk zoeken naar een
rzame landbouw het hoofddoel werd, besepte
werkgroep ook onmiddellijk dat daar niet
nblikkelijk mee kon worden gestart. Het over-
met landbouworganisaties stond hier vrijwel
gens. Bovendien kwam ook zeer sterk de
oefte naar boven om vooraf een degelijke
k basis-informatie uit te werken. In de eerste
ats om de eigen achterban inhoudelijk te
lersteunen, maar daarnaast zeker ook als dis-
siebron voor landbouw en beleid. Deze basisin-
matie moest als het ware het theoretisch
el worden van het project "Milieuvriendelijke
dbouw".

na het opstellen van een dergelijk documenta-
- en diskussiedokument zou de werkgroep
der kunnen. Verder met het opstellen van
gids voor milieuvriendelijke landbouw, het
bouwen van contacten met landbouworganisaties
het gezamenlijk zoeken naar duurzame oplos-
-gen voor een complex probleem.

t basisdokument 'est arrivé'

september 1988. Na een twee jaar lange 'ezels-
 richt' is ook het vermelde document een feit.
 "Naar een duurzame landbouw?", basisdocument
 voor milieuverenigingen en landbouwers, rolt
 in deze dagen van de persen. Het is een werk
 van lange adem geweest maar we zijn er van
 overtuigd dat het werk degelijk is geworden
 en elke belanghebbende zal interesseren.

t basisdokument is (voorlopig) gratis verkrijgbaar om u niet langer te laten twijfelen uw telefoon grijpen, biedt dit artikel een overzicht van t u in het boek meer uitvoerig zal kunnen en.

Landbouw en Milieu

I-N-H-O-U-D

EDITORIAAL	2	WET & PERS	29
Boeketje landbouw	3	Milieuvriendelijke landbouw geen wensdroom	31
FRONTLIJN	9		
Landbouw frontlijn	10		
FLITSEN	12		
Boompje landbouw	13		
EUROPA	16		
Katern - Landbouw & Milieu 	17		

E-D-I-T-O

VAN BOEREN, BURGERS & MILIEU

Een themanummer rond landbouw & milieu hadden de lezers van dit blad waarschijnlijk al eerder verwacht, gezien de campagne landbouw & milieu die nu toch al een tijdje binnen de Bond aan de gang is. Over de problematiek zelf kan in eerdere Milieurama's en uiteraard in dit nummer flink wat lezen, maar in deze bedenkinge rubriek, toch even graag uw aandacht voor het volgende. Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat -uit taktische of andere overwegingen- milieukringen bijzonder beschaamd zijn om verantwoordelijkheid van de landbouwers te eisen voor de bescherming van het milieu: steeds duiken uitlatingen op als "het mag niet ten koste van de landbouwer gebeuren", "de landbouwers kunnen niet anders onder druk van..." Er wordt daardoor ook vrij vlug voorgesteld om de noodzakelijke maatregelen om de landbouw milieuvriendelijk te laten verlopen, via subsidies door de gemeen-

SITUERING

Sinds de Tweede Wereldoorlog is het aanzicht van de landbouw in België in voortdurende verandering. Dagelijks worden verschillende kleinere, vaak gemengde bedrijven van de markt en van het land geprijsd door de sterkere broers met aan de top de bio-industrie. Deze ontwikkeling naar teeltspecialisatie, grootschaligheid, streekconcentratie en minder grondgebondenheid gaat gepaard met mest- en andere overschotten, een globaal groeiend verbruik van pesticiden, kunstmest, antibiotica en hormonen en met minder kansen tot verweving met de natuur.

De landbouwer probeert een zo hoog mogelijk inkomen te halen uit zijn grond en zijn vee. Maar dit neemt vaak vormen aan die de draagkracht van het milieu overschrijden door verzuring, vermesting en inbreng van zware metalen. Natuur en landschap staan onder zware druk. Ons voedsel en drinkwater wordt verontreinigd met nitraten en residu's. Gewassen krijgen af te rekenen met resistente onkruiden en nieuwe plagen. De bodem krijgt te kampen met structuurverlies door gebruik van zware machines en mengmest, kalkgebrek en daling van het humusgehalte.

Daarnaast duiken ook positieve signalen op. Vooral vanop het Europees niveau worden beleidswijzigingen aangekondigd. Onderzoeksresultaten wijzen uit dat geïntegreerde landbouw met veel minder kunstmest en pesticiden rendabel is. Er zijn biologische bedrijven, resultaat gevende acties en overleg van milieugroepen met landbouwers en hun organisaties in een paar streken.

BOEKETJE LANDBOUW

September 1986. In een vergaderzaaltje ergens in de Brusselse binnenstad zaten vertegenwoordigers van verschillende milieu- en natuurbehoudsverenigingen rond de tafel. Naar aanleiding van steeds groeiende milieuproblemen in de gangbare landbouwpraktijk had de Bond haar leden uitgenodigd hierover de koppen bij mekaar te steken. Toen de groep het pand verliet was de werkgroep 'Landbouw

NAAR EEN DIALOOG

De tijd is rijp om een open en opbouwende dialoog tot stand te brengen tussen de milieubeweging en de boerenorganisaties. Om bruggen te slaan met konkrete voorstellen die het verzekeren van een volwaardig inkomen voor de landbouwer integreren met de zorg voor een gezond milieu en degelijk natuurbehoud. Plattelandsontwikkeling heeft hiertoe midden vorig jaar de stuurgroep Landbouw en Milieu opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de landbouworganisaties, de milieubeweging en deskundigen.

Belangrijke knel- en werkpunten voor de stuurgroep zijn: intensieve veehouderij en mest, ruilverkaveling en natuurbehoud, beheerslandbouw, geïntegreerde teelttechnieken en de kwaliteit van het voedsel.

INLICHTINGEN

Deelnameprijs: 400 fr,
warm middagmaal inbegrepen

Inschrijven kan tot 20 september

door storting op 737-4263786-97,
rekening van Plattelandsontwikkeling vzw,
met vermelding "Dialoog 24/9"

en terugsturen van de strook naar:
Plattelandsontwikkeling vzw
DIALOOG LANDBOUW EN MILIEU
Koningin Elisabethlaan 51
9000 Gent
(telefoon: 091/21.11.48)

REGIONALE DIALOGEN

Deze nationale dag wil meteen de start zijn van meer specifiek gerichte, regionale dialogen, georganiseerd in samenwerking met plaatselijke organisaties en afdelingen. Suggesties, voorstellen en informatie terzake (bvb. over geslaagde initiatieven) zijn welkom.

I N H O U D

EDITORIAAL	2	WET & PERS	29
Boeketje landbouw	3	Milieuvriendelijke landbouw geen wensdroom	31

INSCHRIJVINGSTROOK - DIALOOG LANDBOUW EN MILIEU 24/09/88

Naam :

Adres :

Postnummer :

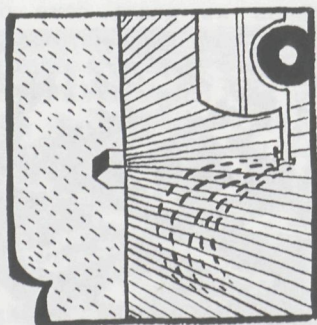
Gemeente :

Telefoon :

Beroep/organisatie :

komt naar de nationale ontmoetingsdag landbouw en milieu
op zaterdag 24 september 1988
en stort 400 fr (met warm middagmaal) op 737-4263786-97

Handtekening :

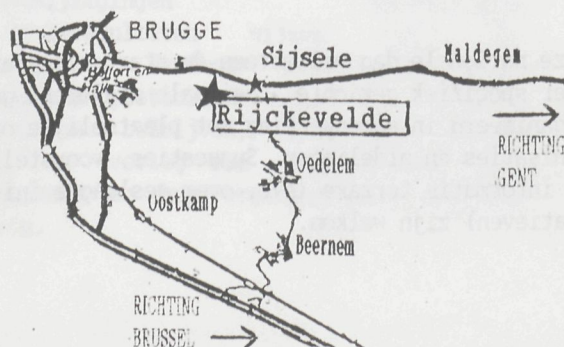

DAGINDELING

- 10.00 : Verwelkoming en inleiding door Jef Geldof (Plattelandontwikkeling vzw)
- STANDPUNTEN EN VOORSTELLEN
- 10.30 : - Bond Beter Leefmilieu, door Guido Steenkiste, voorzitter
- 10.50 : Gelegenheid tot informatieve vragen
- 11.00 : Pauze
- 11.10 : - Boerensyndikaat, door Ignace Van De Walle, ondervoorzitter
- Boerenbond, Algemeen Boerensyndicaat, Boerenfront: gevraagd, nog niet toegezegd
- Nationale Unie van Belgische biologische landbouwers, door Frank Ruymen, voorzitter
- Gelegenheid tot informatieve vragen
- 12.30 : Warm middagmaal ter plaatse
- 13.30 : Opsplitsing in gespreksgroepen:
 - open reacties op voormiddaggedeelte
 - uitdiepen van knelpunten
 - bespreken van concrete voorstellen
- 15.00 : Verslag van de gespreksgroepen
- 15.30 : Synthese door Filip Boury (Samenlevingsopbouw Veurne-Diksmuide)
- 15.45 : Afsluiting door moderator

WEGWIJZER vanuit Brugge

Met bus 58 A; afstappen aan abdij van Male.
Met de wagen langs de Gentse Steenweg; op
1,5 km voor Sijsele rechtsaf. Letten op wegwijzer.

BOEKETJE LANDBOUW

September 1986. In een vergaderzaaltje ergens in de Brusselse binnenstad zaten vertegenwoordigers van verschillende milieu- en natuurbeschermingsverenigingen rond de tafel. Naar aanleiding van steeds groeiende milieuproblemen in de gangbare landbouwpraktijk had de Bond haar leden uitgenodigd hierover de koppen bij mekaar te steken. Toen de groep het pand verliet was de werkgroep 'Landbouw en Milieu' een feit.

Het uitgangspunt van het initiatief was duidelijk. De gangbare landbouwpraktijk leidde tot een aantal -voor natuur en milieu- erg nefaste ontwikkelingen. Daarnaast toonden ook budgettaire en sociale problemen aan dat zich in het (hoofdzakelijk door de EG) gevoerde landbouwbeleid langzaamaan een 'trendbreuk' begon af te spiegelen. Met andere woorden, in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) kondigen zich ingrijpende en structurele veranderingen aan. Het ligt voor de hand dat dit keerpunt kansen kan bieden voor de -tijdens de laatste decennia schromelijk verwaarloosde- natuur- en milieukwaliteiten van het agrarisch gebied. De milieubeweging heeft de maatschappelijke taak deze waarden te verdedigen en juist op dit keerpunt in te spelen en zo te trachten invloed uit te oefenen op de richting die landbouw in de nabije toekomst zal inslaan.

Als milieukoepel was het logisch dat de Bond deze wagen in Vlaanderen aan het rollen bracht.

Moeizaam naar overleg

Een tweede belangrijk uitgangspunt werd er onmiddellijk naast gezet. Het 'landbouw en milieu' thema moet aangepakt worden in samenwerking met landbouwers en hun organisaties. Of toch zoveel mogelijk. Want het is geen geheim dat boeren en milieujongens niet steeds vlotte contacten onderhielden. Ook nu verloopt overleg tussen deze belangengroepen stroef, maar er is beterschap merkbaar. Gelukkig, want het opnemen van milieukwaliteiten en ecologische randvoorwaarden in de landbouw kan onmogelijk zonder een opbouwende dialoog met landbouwers tot stand komen. Door een gebrek aan inzicht in de gang van zaken op het landbouwbedrijf kunnen milieubeschermers wel eens ongenueanceerd of emotioneel uit de hoek komen. Anderzijds kan de milieubeweging bekendheid geven aan mogelijkheden om binnen de gangbare landbouw milieu-

vriendelijker te werken. En samen kan er gezocht worden naar mogelijkheden voor een duurzame en economisch haalbare landbouw. Maar zover zijn we in Vlaanderen duidelijk nog niet.

Toch werd dat het hoofdobjectief van de werkgroep. Hoewel dat gezamenlijk zoeken naar een duurzame landbouw het hoofdoel werd, beseftte de werkgroep ook onmiddellijk dat daar niet ogenblikkelijk mee kon worden gestart. Het overleg met landbouworganisaties stond hier vrijwel nergens. Bovendien kwam ook zeer sterk de behoefte naar boven om vooraf een degelijke brok basisinformatie uit te werken. In de eerste plaats om de eigen achterban inhoudelijk te ondersteunen, maar daarnaast zeker ook als discussiebron voor landbouw en beleid. Deze basisinformatie moest als het ware het theoretisch deel worden van het project "Milieuvriendelijke landbouw".

Pas na het opstellen van een dergelijk documentatie- en discussiedokument zou de werkgroep verder kunnen. Verder met het opstellen van een gids voor milieuvriendelijke landbouw, het opbouwen van contacten met landbouworganisaties en het gezamenlijk zoeken naar duurzame oplossingen voor een complex probleem.

Het basisdokument 'est arrivé'

September 1988. Na een twee jaar lange 'ezelsdracht' is ook het vermelde dokument een feit. "Naar een duurzame landbouw?", basisdokument voor milieuverenigingen en landbouwers, rolt één dezer dagen van de persen. Het is een werk van lange adem geweest maar we zijn er van overtuigd dat het werk degelijk is geworden en elke belanghebbende zal interesseren. Het basisdokument is (voorlopig) gratis verkrijgbaar en om u niet langer te laten twijfelen uw telefoon te grijpen, biedt dit artikel een overzicht van wat u in het boek meer uitvoerig zal kunnen lezen.

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

De produktie-hausse die zich sinds WO II manifesteerde heeft duidelijk voordelen gehad. Hoeft het echter nog gezegd dat dit ondermeer ten koste ging van de tewerkstelling in de landbouw en de kwaliteit van het milieu? Het is vandaag duidelijk dat de gangbare landbouw een belangrijk aandeel heeft in het ontstaan van enkele prioritaire milieuproblemen. Vermesting, verdroging, verzuring, voor het milieu gevaarlijke stoffen, erosie... (zie kader), je leest erover met de regelmaat van de klok.

Verder bestaan er ook tussen de landbouw in het westen en de honger- en milieuproblemen in de Derde Wereld belangrijke verbanden.

Deze negatieve effecten voor milieu kunnen op het eerste gezicht vrij abstrakt lijken. Wanneer je echter nagaat waar en hoe ook de landbouw een vinger in deze milieupap heeft, wordt het allemaal snel konkreter. In "Naar een duurzame landbouw?" heeft de Bond Beter Leefmilieu in de eerste plaats een analyse willen maken van deze bron van milieuverontreiniging.

Het meest tot de verbeelding sprekende milieuprobleem in landbouwverband is ontegensprekelijk de overbemesting. Met het aanwenden van gemiddeld meer dan 200 kg fosfaat en ruim 400 kg stikstof uit dierlijke mest én kunstmest is de landbouw hoofdrolspeler in het vermestingsknelpunt. Vooral de grote concentraties intensieve en niet-grondgebonden varkensmest vormen hier het grote probleem. De grote massa's mest die jaarlijks worden geproduceerd leveren verder, via de uitstoot van ammoniak, een belangrijk aandeel in de verzuring van het milieu, vooral op lokaal vlak.

Meer over mest vindt u twee Milieurama's terug of in de recent door de Bond uitgegeven nota "Mestoverschotten in Vlaanderen", en natuurlijk binnenkort in het basisdokument waar Dolf Logemann en Marc De Coster er uitgebreid aandacht aan besteden.

Vermesting :

het overmatig aanrijken van het milieu (bodem, water) met voedingsstoffen zoals nitraat en fosfaat, met de veresting van ekologisehe processen en kringlopen als gevolg.

Verdroging :

het door drainage, versnelde ontwatering en grondwateronttrekking verlagen van het grondwaterpeil in vele, van nature uit, natte en halfnatte gronden.

Verzuring :

het zuurder worden (lagere pH - hoger gehalte waterstofionen) van het milieu door de emissie van zwaveldioxide (SO_2), stikstofoxiden (NO_x) en ammoniak (NH_3).

Versnippering :

het isoleren van natuureenheden door het verwijderen van verbindende landschapselementen (houtkanten, hakhoutbosjes, oevervegetatie,...) en inname van natuur- en landbouwgronden door allerlei infrastruktuur (wegen, woongebieden en industrie...).

Verspreiding van milieu-gevaarlijke stoffen :

het verspreiden van stoffen in het milieu die reeds in kleine concentraties negatieve effecten veroorzaken, zoals zware metalen (bv. cadmium) en bepaalde chemische bestrijdingsmiddelen die erg toxisch zijn en/of traag afbreken.

Bodemerosie :

het afspoelen of wegwaaien van de vruchtbare bodemlaag door afstromend regenwater of wind, o.a. door een gebrek aan vegetatie die bodem moet vasthouden.

Genetische erosie :

De aftakeling van de biologische diversiteit en ekologisehe rijkdom, zowel bij de wilde flora en fauna als bij de landbouwgewassen, en van de genetische variabiliteit binnen een soort.

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

Land inrichten

Wat op dit moment als 'landinrichting' bekend staat is in feite nog altijd weinig meer dan een ruilverkaveling waarbij in de marge ook een haag of een bomenrij wordt aangeplant. Daar de landbouwproductie-doelstelling in dit inrichtingsinstrument nog steeds primeert komen er nog altijd drastische ingrepen bij kijken. Het gaat hierbij hoofdzakelijk om drainering, recht-trekken van beken en verwijderen van lijnvormige landschapselementen. Hierin ligt de reden waarom de landbouw (via deze zogenaamde "ruilverka-velingswerken") sterk bijdraagt tot de verdroging van het milieu en de versnippering en isolatie van natuurgebieden. Het draineren van gronden in functie van de landbouwproductie maakt dat de levensvoorwaarden (ook in aangrenzende natuur-gebieden) van vele inheemse planten en dieren worden aangetast. Ook buiten landinrichtingsge-bieden verlaagt de landbouw systematisch het grondwaterpeil zodat (uiteeraard samen met de toenemende winning van grondwater door water-leidingbedrijven en industrie) het milieu hier ondanks het natte klimaat snel verdroogt.

Met het wegwerken van bomenrijen en houtwallen, het rechttrekken van beken en de aanleg van wegen verliezen natuurgebieden grotendeels de lijnen, de zgn. 'ekologische infrastructuur', die hen verbindt. De steeds meer versnipperde en

geïsoleerde natuurstukjes zijn op zichzelf vaak te klein om bepaalde populaties in stand te hou-den. En met het verwijderen van verbindings-elementen verdwijnt ook de contactmogelijkheid met andere 'eilandjes'. Vele inheemse planten en dieren zijn door deze evolutie, samen met de eutrofiërende invloed van de bemesting in de landbouw, bedreigd. In combinatie met een groter wordend aandeel akkerland, steeds zwaar-dere machines en een verminderd gebruik van organische mest bevordert het verwijderen van vegetatieve landschapselementen tevens de erosie-gevoeligheid van de bodem.

Deze negatieve ruimtelijke effecten zijn mogelijk omdat het landbouwbelang in de landinrichting (wat in principe een afwegingsinstrument van de ruimtelijke ordening zou kunnen en moeten zijn) nog steeds van doorslaggevend belang is. Erik Rombaut en Geert de Blust weiden er in het basisdokument over uit.

Zware metalen en ander gif

Milieugevaarlijke stoffen worden ook via de land-bouw verspreid. Inzake zware metalen vormen vooral cadmium en koper een probleem. Koper wordt als groeibevorderaar aan varkensvoer toegevoegd. Daar de dieren het metaal grotendeels terug uitscheiden komt het zo massaal in de bodem terecht. Er moet gezegd dat het gebruik

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

van koper recent sterk verminderd is. Cadmium is een ernstiger geval. Dit vooral voor mens en dier erg toxisch element komt hoofdzakelijk via het gebruik van fosfaatertsen in de landbouw terecht. Het metaal bevindt zich als onzuiverheid in het erts en wordt na het productieproces grotendeels in de produkten (fosfaatkunstmest en fosfaatadditieven voor veevoeder) opgenomen. Rechtstreeks of via dierlijke mest de bodem in. Jan De Schutter vertelt het van naaldje tot draadje.

De problemen van pesticiden zijn berucht. In de jaren zestig richtten vooral de organochlore pesticiden, die moeilijk afbreekbaar zijn en zich in de voedselketen opstapelen, vooral in de roofvogelpopulaties grote ravages aan. Sindsdien zijn sneller afbreekbare middelen zoals organofosfaten, carbamaten op de markt gekomen. Jammer genoeg vertonen deze middelen vaak een meer directe toxiciteit. Vele van deze middelen veroorzaken schade aan het zenuwstelsel. Sommige onderzoekers brengen de toename van neurologische aandoeningen zoals de ziekte van Parkinson in verband met de inwerking van dergelijke 'neurotoxische' stoffen.

Als we dan weten dat pesticiden bv. in Amsterdam reeds in drinkwater worden aangetroffen kan men wel stellen dat de mythe dat chemische gewasbescherming een onvoorwaardelijke zegen zou zijn voor de mens, definitief terug naar af kan. Pesticiden, milieu-effecten en residu's ervan in voedsel, worden in het boek behandeld door respectievelijk Marc De Coster en Ingrid Vanhaevre.

Flanders biotechnology

Naast residu's van pesticiden in voedsel komen via de landbouw nog andere stoffen in onze maag terecht. Denk maar aan het gebruik van hormonen en andere groeibevorderaars in de veeteelt. Stanny Geerts toont in dit verband aan hoe aan het gebruik van deze stoffen mogelijk negatieve effecten kleven. En tevens hoe hormonen en antibiotika slechts enkele elementen zijn in het farmaceutisch arsenaal dat zowel in de landbouw als in de verwerking van de produkten in functie staat van een maximale produktie en winst op korte termijn.

Een hierbij aansluitend probleem is de onstuitbare doorbraak van de biotechnologie. Wat met dit 'bio'-puzzelen mogelijk wordt, grenst aan het ongelooflijke. Bart Maes leidt de lezer door de wereld van genetische manipulatie, artificieel

zaad, het klonen van planten en dieren, en resistentie-ontwikkeling tegen bestrijdingsmiddelen. De biotechnologische technieken zijn door de spitslandbouw gretig binnengehaald. De vraag blijft echter wat op termijn de volgen voor milieu en gezondheid zullen zijn; of het netto saldo van baten en lasten positief zal zijn; en of er in een aantal gevallen wel sprake is van baten. Zo zal de algemene introductie van het groeihormoon BST (Bovine Somatotropine), het melkoverschottenknelpunt verder aanscherpen en waarschijnlijk de koude sanering betekenen van ongeveer 20% van de melkveehouderijen. Technologische innovaties bieden op zich beloftevolle mogelijkheden, maar zolang men niet met zekerheid weet dat de techniek zich vroeg of laat niet in overwegende mate tegen de mens zal keren, blijft uiterste voorzichtigheid geboden. Een aantal negatieve tendenzen zijn op dit moment reeds duidelijk. Multinationals werpen zich massaal op genetische manipulatie. Het motief is uitsluitend het verstevigen van de eigen marktpositie. Hun produkten worden gemonopoliseerd en de gebruiker, vaak de boer, zal daar veel voor betalen. Als het om tegen pesticiden resistente gewassen gaat, ligt ook een toenemend gebruik van bestrijdingsmiddelen voor de hand. Bij een algemene toepassing van genetische manipulatie in de landbouw zal door een grotere eenvormigheid van organismen de genetische basis van de produktie onvermijdelijk versmallen, wat de kans op rampzalige plagen sterk vergroot.

Het landbouwsysteem

De geschetste milieuproblemen komen niet zomaar uit de lucht vallen. Ze zijn heel sterk verbonden met de sociaal-ekonomische evolutie die de landbouw in West-Europa de laatste decennia kenmerkte. Een ontwikkeling naar een steeds grotere produktiviteit, waarbij vele kleine en gemengde bedrijven plaats ruimen voor minder, maar grotere, gespecialiseerde en kapitaalintensieve bedrijven. Meer dan ooit zijn ze afhankelijk van toeleverende en verwerkende industrie en van het financierskapitaal. De steeds vaker voorkomende faillissementen getuigen ervan dat het grootste deel van de individuele landbouwers het niet gemakkelijk heeft. Ook aan deze sociaal-ekonomische aspecten wil de milieubeweging de nodige aandacht schenken. In een realistische en geloofwaardige benadering van het complete landbouw- en milieuprobleem is het immers noodzakelijk naar een structurele oplossing te streven waarin ook de moeilijkheden van individuele boeren zelf een oplossing krijgen.

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

Uiteindelijk zijn zij het nauwst bij de zaak betrokken en hangt er voor hen een inkomen vanaf. De werkgroep vond een schets van deze achtergronden dan ook geen overbodige luxe. Jean-Pierre De Leener en Jef Geldof namen die taak op zich. Omdat de landbouw stilaan sterke internationale dimensies heeft gekregen is ook deze makro-beschouwing niet achterwege gelaten. Jan Brouwers analyseerde de landbouw in wereldperspektief en schetste de gevolgen van het Europese landbouwbeleid die zich tot ver buiten Europa laten voelen. De import van goedkoop veevoeder uit de Verenigde Staten en Derde Wereldlanden kan immers als een overheveling van bodemvruchtbaarheid worden beschouwd. Vermesting en verdere produktiestijging hier en bodemuitputting, erosie en woestijnvorming ginder zijn er mede het gevolg van.

Naar alternatieven

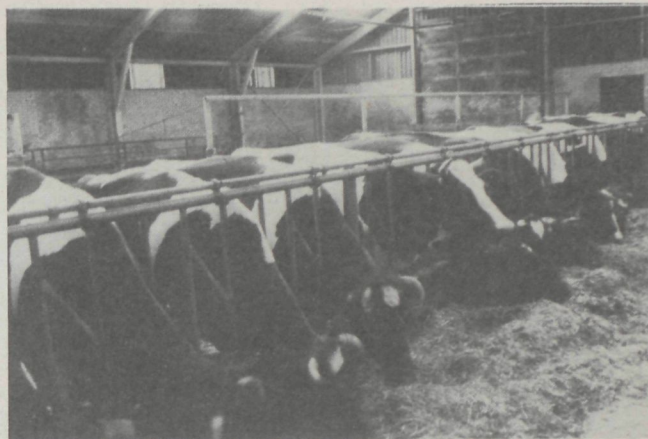
Het spreekt vanzelf dat de milieubeweging ook alternatieven wil aandragen. Reeds vrij goed bekend bij het grote publiek is de biologische landbouw. Ondanks de gekontroleerd zuivere produkten, de bewezen milieuvriendelijkheid en een rendabiliteit die de gangbare landbouw sterk benadert, kampt deze sektor nog met ernstige problemen.

Gike Neels legt uit dat het grote probleem bij de afzet ligt. De distributienetten van biologische produkten blijven achter op de ontwikkelingen op teeltgebied én bij de vraag van de consumenten. Dezelfde evolutie neemt men eveneens waar in landen als Nederland en Engeland, wat bewijst dat de biologische landbouw nog sterk kan groeien. En voor de milieukwaliteit blijft het de zuiverste vorm van landbouw.

Op korte termijn is het echter niet realistisch de hele landbouwsector op biologische teelten te laten overschakelen, mede ook door de grote psychologische drempel die er nog tussen gangbaar en biologisch bestaat.

Recent werd echter vanuit de milieubeweging én vanuit onderzoeksringen een intermediair spoor gelegd. Het is een landbouwsysteem met een verbrede doelstelling, de zogenaamde 'geïntegreerde landbouw'. Hiermee wordt een systeem bedoeld dat naast een produktie- en inkomensdoelstelling ook objectieven inzake milieu- en natuurwaarden, zuinig energieverbruik en tewerkstelling nastreeft.

Geïntegreerde proefbedrijven in Nederland hebben duidelijk aangetoond dat milieuvriendelijk produceren en een redelijk inkomen voor individuele bedrijven zelfs in het huidige landbouwbeleid

Een moderne potstal in een biologisch-dynamisch bedrijf.

kunnen samengaan. Het saldo per ha ligt er merkkelijk hoger dan in de gangbare landbouw zodat de schaalvergroting én afvloeiing van werkrachten kan vermeden worden. En met de iets lagere produktie wordt ook de overschottenproblematiek aangepakt, hoewel specialisten verwachten dat (door de steeds stijgende produktiviteit, ook in de geïntegreerde landbouw) dit milieuvriendelijk systeem **alléén** het overschottenprobleem niet zal wegwerken. Toch lijkt dit in de huidige omstandigheden voor meer boeren een haalbare kaart om zowel meer beleg op het brood te krijgen als om het milieu wat meer te sparen.

In een bijdrage van Marc De Coster wordt deze geïntegreerde landbouw ingepast als de ene helft van een bimodaal landbouwmodel. In een interview verder in dit themanummer wordt daar uitvoerig op ingegaan.

Tot slot herneemt Guido Steenkiste, voorzitter van de Bond Beter Leefmilieu, de belangrijkste knelpunten en besluit hij met 10 aanbevelingen voor het beleid.

Gezien de prangende milieuproblemen en de nijpende sociaal-ekonomische situatie op EG-niveau is de Bond Beter Leefmilieu ervan overtuigd dat een duurzame landbouw als aanbevolen richtbaken voor de moderne West-Europese landbouw moet worden ingezet. Dit betekent dat zowel de biologische als de geïntegreerde landbouw in het Europa van morgen ten volle hun plaats verdienen en bijgevolg veel meer dan nu bevorderd worden.

De bewezen milieuvriendelijkheid van biologische teeltsystemen, de positieve bedrijfsresultaten die geïntegreerde proefbedrijven reeds opleveren, de overproduktie en milieuschadekosten en de aktuele sociale moeilijkheden dwingen Europa haar landbouw in deze richting te oriënteren.

Luc Goeteyn

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

HIJ WON 45 MILJOEN. ZIJN OGEN STRALEN VAN GELUK.

Op een dag, een mooie dag, zette hij zes kruisjes op een Lottobulletin. En alles veranderde als bij toverslag. De kleur van de hemel, de temperatuur van de lucht. Het merk van de wagen, de grootte van de tuin. Om nog maar te zwijgen over de bankrekening. Ieder jaar zijn er tientallen bij wie dit gebeurt. Maar niemand weet het. Hoe zou u zelf zijn, zou u in de kijker willen staan als er zomaar 45 miljoen uit de lucht kwam gevallen?

Lotto®

**6 KRUISJES VERANDEREN
EEN LEVEN.**

FRONTLĲN

Het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming vzw organiseert in samenwerking met de "Liga der Vrienden van het Zoniënwood", de groepering "Auderghem 2000" en het Gemeenschappelijk Front van Natuurbehoudsverenigingen in het Brusselse op **zondag 18 september 1988** zijn 35e Natuurbeschermingsdag, aan de rand van het Zoniënwood. Het thema van deze dag is het behoud van de natuur in en bij grote agglomeraties en in het bijzonder: "de vrijwaring van de semi-natuurgebieden in het Brusselse".

PLATTELANDSONTWIKKELING v.z.w.

ORGANISEERT IN SAMENWERKING MET

BOND BETER LEEFMILIEU

EN CENTRUM RIJCKEVELDE

ZATERDAG 24 SEPTEMBER

VAN 10 U TOT 16 U

ontmoetingsdag

★ ★ ★ ★ ★
★ **LANDBOUW** ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★
★ **EN MILIEU** ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★

CENTRUM RIJCKEVELDE

TE SIJSELE

bijlage bij Milieurama nr.9/88

Woluwelaan en de Tervurenlaan amdepot en de Woluwelaan).

ezook aan het bronnenpark (orniv van de Woluwe langs het park de monumenten langs de rivier; windmolen, de boerderij "Hof ter t-Lambrechts-Woluwe. De bussen slaan, voor het "Hof ter Mussen" enen die met hun wagen gekomen evereinlaan- parking voor autobus- an, onder de viadukt van de snel-

oster.

van de tentoonstelling over de , van het informatiecentrum van heidene verenigingen. heden aan het Informatiecentrum.

het Zoniënwood.

uurlijke gebieden zullen mogelijk ningen.

1.200
okerk-
geklas-
storen.

voert
naar
en en
je er
schrijf

AUTOKERKHOF
IN JE BUURT ?

Autowrakken zijn
GEEN monument !

BEL MILIEUDEFENSIE
02 / 514.05.00 * bbl

Op een dag, een mooie dag, zette hij zes kr...
En alles veranderde als bij toverslag. De kleur...
tuur van de lucht. Het merk van de wagen, d...
nog maar te zwijgen over de bankrekening. Ie...
wie dit gebeurt. Maar niemand weet het. Hoe...
kijker willen staan als er zomaar 45 miljoen ui...

SITUERING

Sinds de Tweede Wereldoorlog is het aanzicht van de landbouw in België in voortdurende verandering. Dagelijks worden verschillende kleinere, vaak gemengde bedrijven van de markt en van het land geprijsd door de sterkere broers met aan de top de bio-industrie. Deze ontwikkeling naar teeltspecialisatie, grootschaligheid, streekconcentratie en minder grondgebondenheid gaat gepaard met mest -en andere overschotten, een globaal groeiend verbruik van pesticiden, kunstmest, antibiotica en hormonen en met minder kansen tot verweving met de natuur.

De landbouwer probeert een zo hoog mogelijk inkomen te halen uit zijn grond en zijn vee. Maar dit neemt vaak vormen aan die de draagkracht van het milieu overschrijden door verzuring, vermesting en inbreng van zware metalen. Natuur en landschap staan onder zware druk. Ons voedsel en drinkwater wordt verontreinigd met nitraten en residu's. Gewassen krijgen af te rekenen met resistente onkruiden en nieuwe plagen. De bodem krijgt te kampen met structuurverlies door gebruik van zware machines en mengmest, kalkgebrek en daling van het humusgehalte.

Daarnaast duiken ook positieve signalen op. Vooral vanop het Europees niveau worden beleidswijzigingen aangekondigd. Onderzoeksresultaten wijzen uit dat geïntegreerde landbouw met veel minder kunstmest en pesticiden rendabel is. Er zijn biologische bedrijven, resultaat gevende acties en overleg van milieugroepen met landbouwers en hun organisaties in een paar streken.

F R O N T L I J N

Het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming vzw organiseert in samenwerking met de "Liga der Vrienden van het Zoniënwood", de groepering "Auderghem 2000" en het Gemeenschappelijk Front van Natuurbehoudsverenigingen in het Brusselse op **zondag 18 september 1988** zijn 35e Natuurbeschermingsdag, aan de rand van het Zoniënwood. Het thema van deze dag is het behoud van de natuur in en bij grote agglomeraties en in het bijzonder: "de vrijwaring van de semi-natuurgebieden in het Brusselse".

NAAR EEN DIALOOG

De tijd is rijp om een open en opbouwende dialoog tot stand te brengen tussen de milieubeweging en de boerenorganisaties. Om bruggen te slaan met konkrete voorstellen die het verzekeren van een volwaardig inkomen voor de landbouwer integreren met de zorg voor een gezond milieu en degelijk natuurbehoud. Plattelandsontwikkeling heeft hiertoe midden vorig jaar de stuurgroep Landbouw en Milieu opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de landbouworganisaties, de milieubeweging en deskundigen.

Belangrijke knel- en werkpunten voor de stuurgroep zijn: intensieve veehouderij en mest, ruilverkaveling en natuurbehoud, beheerslandbouw, geïntegreerde teelttechnieken en de kwaliteit van het voedsel.

REGIONALE DIALOGEN

Deze nationale dag wil meteen de start zijn van meer specifiek gerichte, regionale dialogen, georganiseerd in samenwerking met plaatselijke organisaties en afdelingen. Suggesties, voorstellen en informatie terzake (bvb. over geslaagde initiatieven) zijn welkom.

INLICHTINGEN

Deelnameprijs: 400 fr,
warm middagmaal inbegrepen

Inschrijven kan tot 20 september

door storting op 737-4263786-97,
rekening van Plattelandsontwikkeling vzw,
met vermelding "Dialoog 24/9"

en terugsturen van de strook naar:
Plattelandsontwikkeling vzw
DIALOOG LANDBOUW EN MILIEU
Koningin Elisabethlaan 51
9000 Gent
(telefoon: 091/21.11.48)

Naam :

Adres :

Postnummer :

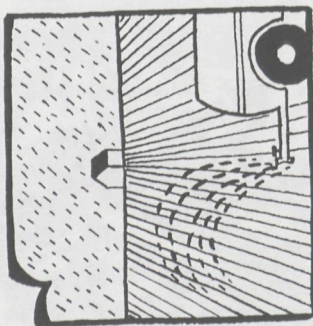
Gemeente :

Telefoon :

Beroep/organisatie :

komt naar de nationale ontmoetingsdag landbouw en milieu
op zaterdag 24 september 1988
en stort 400 fr (met warm middagmaal) op 737-4263786-97

Handtekening :

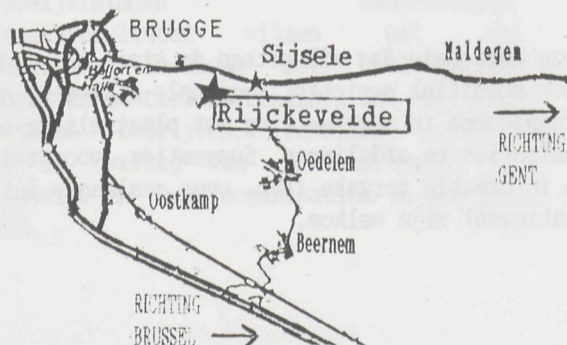
HIL WON 45 MILJOEN

DAGINDELING

- 10.00 : Verwelkoming en inleiding door Jef Geldof (Plattelandsontwikkeling vzw)
- STANDPUNTEN EN VOORSTELLEN
- 10.30 : - Bond Beter Leefmilieu, door Guido Steenkiste, voorzitter
- 10.50 : Gelegenheid tot informatieve vragen
- 11.00 : Pauze
- 11.10 : - Boerensyndikaat, door Ignace Van De Walle, ondervoorzitter
- Boerenbond, Algemeen Boerensyndicaat, Boerenfront: gevraagd, nog niet toegezegd
- Nationale Unie van Belgische biologische landbouwers, door Frank Ruymen, voorzitter
- Gelegenheid tot informatieve vragen
- 12.30 : Warm middagmaal ter plaatse
- 13.30 : Opsplitsing in gespreksgroepen:
 - open reacties op voormiddaggedeelte
 - uitdiepen van knelpunten
 - bespreken van konkrete voorstellen
- 15.00 : Verslag van de gespreksgroepen
- 15.30 : Synthese door Filip Boury (Samenlevingsopbouw Veurne-Diksmuide)
- 15.45 : Afsluiting door moderator

WEGWIJZER vanuit Brugge

Met bus 58 A; afstappen aan abdij van Male.
Met de wagen langs de Gentse Steenweg; op
1,5 km voor Sijsele rechtsaf. Letten op wegwijzer.

FRONTLIJN

Het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming vzw organiseert in samenwerking met de "Liga der Vrienden van het Zoniënwood", de groepering "Auderghem 2000" en het Gemeenschappelijk Front van Natuurbehoudsverenigingen in het Brusselse op **zondag 18 september 1988** zijn 35e Natuurbeschermingsdag, aan de rand van het Zoniënwood. Het thema van deze dag is het behoud van de natuur in en bij grote agglomeraties en in het bijzonder: "de vrijwaring van de semi-natuurgebieden in het Brusselse".

Programma:

9.u: Afspraak aan het kruispunt van de Woluwelaan en de Tervurenlaan te St-Pieters-Woluwe. (parking tussen het tramdepot en de Woluwelaan).

9.30u.: Vertrek van de geleide exkursie. Bezoek aan het bronnenpark (ornithologisch belang), afdaling van de vallei van de Woluwe langs het park van het kasteel Malou en de geklasseerde monumenten langs de rivier; de "Lindekensmallemolen", het "slot", de windmolen, de boerderij "Hof ter Mussen" (groot botanisch belang) te Sint-Lambrechts-Woluwe. De bussen nemen de wandelaars op aan de Hypocrateslaan, voor het "Hof ter Mussen" en gaan dan richting Rood-Klooster. (Diegenen die met hun wagen gekomen zijn, stappen uit voor het tramdepot.) -Soevereinlaan- parking voor autobussen en auto's vanaf de Herman Debrouxlaan, onder de viadukt van de snelweg Brussel-Namen.

Afdaling te voet tot aan de abdij Rood-Klooster.

12u.-14u.: Picknick aan de abdij. Bezoek van de tentoonstelling over de semi-natuurlijke gebieden in het Brusselse, van het informatiecentrum van het Zoniënwood en van de stands der verscheidene verenigingen.

13.u: Onthaal van de belangrijke persoonlijkheden aan het Informatiecentrum.

14.u: Toespraken (weide van de abdij)

14.30u: Vertrek van de geleide exkursie in het Zoniënwood.

18u.: Einde.

Voormiddag:

-geleide bezoeken van andere semi-natuurlijke gebieden zullen mogelijk zijn en dit op initiatief van de lokale verenigingen.

-Plateau de la Forestière te Bosvoorde.

-Kauwbergplateau te Ukkel.

-Pedevallei te Neerpede (Anderlecht)

-Moerassen van Jette - Ganshoren.

Autosloperijen enquête.

Vlaanderen wordt opgesierd met meer dan 1.200 autosloperijen. In veel gevallen zijn het autokerkhoven, waar roestige wrakstukken als ongeklasseerde monumenten, landschap en milieu verstoren.

Om een einde te stellen aan de wildgroei, voert Milieudefensie een indikatief onderzoek uit naar de aanwezigheid van hinderlijke sloperijen en autokerkhoven (vanaf 10 wrakken). Weet je er een in je omgeving, aarzel niet en bel of schrijf Milieudefensie (BBL):

Luxemburgstraat 20

1040 Brussel

tel.: 02/514.05.00.

AUTOKERKHOF
IN JE BUURT ?

Autowrakken zijn
GEËN monument !

BEL MILIEUDEFENSIE

02 / 514.05.00 * bbl

LANDBOUW FRONTLIJN

De Bond Beter Leefmilieu is niet de enige die zich bezig houdt met de problematiek 'landbouw en milieu'. Op deze en volgende bladzijde vind je een bijdrage over de initiatieven van drie leden-verenigingen, respectievelijk de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, het Wereld Natuurfonds en Plattelandsontwikkeling vzw.

LANDBOUW EN MILIEU-AKTIVITEITEN BIJ JNM

In de loop van 1987 zond de toenmalige minister van onderwijs een brief naar alle Vlaamse biologieleerkrachten. Daarin preeft hij een ingesloten brochure aan als "nuttige inlichtingen in het kader van de cursussen biologie". De naam van deze brochure: "Gewasbeschermingsmiddelen - om ons welzijn en ons milieu veilig te stellen", uitgegeven door Fytofar, de Belgische Vereniging van de Industrie van Fyto-sanitaire produkten. De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, met zijn talrijke leden in de Vlaamse middelbare scholen, reageerde verontwaardigd.

De minister antwoordde: "Ik heb dermate vertrouwen in de kritische en deskundige houding van de Vlaamse leerkrachten biologie dat ik overtuigd ben dat zij de door Fytofar ter beschikking gestelde gegevens op hun nuttigheids- en waarheidswaarde weten te toetsen, naast het geven van een mondiale duiding in deze problematiek". Hij kreeg immers ook positief advies van zijn inspectie biologie. Indien wij of eender welke instantie hem informatie voor de inrichtingen wilden bezorgen, was hij trouwens steeds bereid dezelfde weg te bewandelen. Dit laatste werd genoteerd. Volgend schooljaar ontvangt zijn opvolger een tweede brochure: "Pesticiden en hun bedreigingen voor mens en milieu".

Naast deze ministeriële stimulans om wat meer rond landbouw te gaan werken en de aanzetten vanuit de Bond Beter Leefmilieu, was er ook de Europese koepel van jongerenmilieuverenigingen, Youth and Environment Europe (Y.E.E.), die als nieuw thema de landbouw en milieuproblematiek op de voorpagina plaatste. Via de Y.E.E. konden verschillende Vlaamse jongeren deelnemen aan kampen en studieweken in Portugal, Denemarken, Nederland,... over landbouw en milieu - algemeen of over bepaalde aspecten van de problematiek: mestoverschotten, biotechnologie,... Er werd tussen de verenigingen heel wat interessante informatie uitgewisseld, zowel inhoudelijk als qua aanpak.

Van 26 tot 30 december '87 kreeg het jaarlijks jeugdbondskongres dan ook het te verwachten

thema: "landbouw en milieu". Gedurende drie dagen werden de verschillende aspecten van deze problematiek vanuit diverse gezichtshoeken belicht. Zo werd de ruilverkaveling zowel vanuit de Nationale Landmaatschappij als vanuit het Instituut voor Natuurbehoud voorgesteld. De situatie in Vlaanderen werd even van nabij bekeken voor "De Westhoek". Het hoogtepunt van het kongres was een geanimeerd debat over "Bodem- en waterverontreiniging ten gevolge van de landbouw", met zowel de milieubeweging, Plattelandsontwikkeling, de Boerenbond, het landbouwministerie als de wetenschapswereld in het panel. Naast de situatie in Vlaanderen, kwamen tijdens de volgende voordrachten ook het Europese landbouwbeleid en de wereldlandbouwsituatie aan bod. Tijdens een zoomsessie kregen de tweehonderd deelnemers de kans zelf rond verschillende deelt thema's van gedachten te wisselen en standpunten te formuleren.

In debatten, voordrachten, artikels,... komen de theoretici aan bod, die soms ver van de dagdagelijkse realiteit te velde kan staan. Dit was het motief om een landbouw en milieukamp te houden. Hierbij werden gedurende acht dagen landschapsbeheerders van verschillend allooi bezocht: gewone boeren, biologische boeren, natuurbeheerders,... Het belangrijkste hierbij was dat overal meegewerkt werd: tomaten oogsten, onkruid wieden, hooien, plaggen,... Ondertussen kon met de echte betrokkenen van gedachten gewisseld worden.

Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (J.N.M.), Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent, tel. 091/23.47.81.

AKKER-DJIE

September is een maand vol tegenstrijdigheden. Ze staat met één voet nog volop in de zomer en brengt ons nog warme dagen, en anderzijds luidt ze de herfst in. Ze kondigt dus ook het verval aan van de natuur, de grote rustperiode.

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

Maar daartegen staat dan weer dat ze de weelderige oogst brengt van vruchten en gewassen. Leven en dood, verenigd in één maand. Einde en begin.

Een geschikte maand om zich te bezinnen over de natuur en over de manier waarop wij ze manipuleren om steeds meer te produceren.

De akkers maken hoe langer hoe minder deel uit van een natuurlijk leefmilieu en worden steeds meer gedegradeerd tot industrieel en steriel produktieterrain.

Gooien we de steen naar de boeren? Hoegenaamd niet. Zij zijn evenzeer het slachtoffer van 'trends', economische wetmatigheden, produktienormen...

Moeten we dat allemaal laten gebeuren?

Neen. Ik ben het zat om akkers te zien veranderen in plasticfolies; ik walg wanneer ik de foto zie van het mismaakte rund dat de 1ste prijs kreeg van 'dikbil'.

Maar wat kunnen we doen? Veel! De macht van de verbruiker is enorm. Als alle verbruikers straks weigeren om vlees te gebruiken van dieren die met hormonen behandeld zijn, zullen de hormonen vlug verdwenen zijn. Als...

Maar om zover te geraken moeten zoveel mogelijk mensen weten waar het om gaat, en moet de wetgever voelen dat er entwat roert.

Vandaar kwam het idee om een oproep te richten aan alle grote natuur- en milieuverenigingen om dit jaar -liefst rond september- aandacht te schenken aan het probleem van de landbouw. Er staat te veel op het spel: de toekomst van een groot deel van ons leefmilieu, onze gezondheid, het voortbestaan van duizenden soorten...

Een en ander loopt mis. Terwijl we toch weten dat alternatieve middelen om gezond voedsel voort te brengen zonder het milieu te vernielen mogelijk zijn.

Deze maand zal dus ook op dit vlak zijn vruchten afwerpen. Wie meer wil weten over het landbouwprobleem vindt in bijna alle natuur- en milieutijdschriften stof tot nadenken.

Een verheugend feit te zien hoe de strijd eensgezind wordt aangebonden.

Luk De Meersman
(direkteur WWF-Vlaanderen)

NAAR EEN DIALOOG LANDBOUW EN MILIEU

Sinds de Tweede Wereldoorlog is het aanzicht van de landbouw in België in voortdurende verandering. De milieuproblemen die hiermee gepaard gaan, zijn geen wetenschappelijke hypothesen, maar konkrete Vlaamse realiteit.

Dialogo

Het is nu aan de landbouworganisaties en de milieubeweging om bruggen te slaan met konkrete voorstellen. Plattelandsontwikkeling heeft hiertoe midden vorig jaar de stuurgroep Landbouw en Milieu opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de landbouworganisaties, de milieubeweging en deskundigen.

De stuurgroep werkt aan de voorbereiding van de nationale ontmoetingsdag Landbouw en Milieu op zaterdag 24 september 1988 te Sijsele bij Brugge, in het kasteel Rijkevelde.

De dag vangt aan om 10u met een inleiding door Jef Geldof (Plattelandsontwikkeling). Vervolgens komt de Bond Beter Leefmilieu aan het woord bij monde van Guido Steenkiste. Voor de landbouworganisaties zijn sprekers gevraagd van de Belgische Boerenbond, Algemeen Boerensyndikaat, Boerensyndikaat (toezegging door Ignace Van De Walle), Boerenfront en de Nationale Unie van Biologische Landbouwers. Bedoeling is bouwstenen aan te brengen voor een beleid dat het verzekeren van een volwaardig inkomen voor de landbouwer integreert met het natuurbehoud en de zorg voor een gezond milieu. Tussen de uiteenzettingen is tijd voorzien voor informatieve vragen vanuit het publiek.

's Namiddags wordt in gemengde groepen op het voormiddagdeelte gereageerd, worden knelpunten uitgediept en konkrete voorstellen besproken.

Deze nationale dag betekent meteen de start van meer specifiek gerichte, lokale dialogen. Belangrijke knelpunten voor de stuurgroep zijn: intensieve veehouderij en mest, ruilverkaveling en natuurbehoud, beheerslandbouw, geïntegreerde teelttechnieken en de kwaliteit van het voedsel. Suggesties, voorstellen en informatie terzake (bvb. over geslaagde initiatieven) zijn welkom op het adres waar ook de inschrijvingen voor de ontmoetingsdag verwacht worden (400 fr met middagmaal en 150 fr. zonder): Plattelandsontwikkeling, Projekt Landbouw en Milieu, Kon. Elisabethlaan 51, 9000 Gent (telefoon: 091/21.11.48).

David Martens

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

● Bij het Fonds van Beroepsziekten zijn op dit ogenblik meer dan 700 gevallen van asbestose en kankeraandoeningen ten gevolge van contact met asbest erkend. Hoog tijd om het gevaar van asbest in het leefmilieu te erkennen en het gebruik van asbest te verbieden.

● De gemeente Waregem zal binnenkort alle reclame voor tabak, die via affiches gemaakt wordt, bij politiereglement op haar grondgebied laten verbieden. Juridisch schijnt er tegen deze actie die navolging verdient geen bezwaar te zijn.

● De Sovjet-Unie heeft tussen 1984 en '86 enkele tonnen radioactief afval gestort in de Afrikaanse staat Benin. Het afval zou verstopt zijn onder de landingsbaan van een militair vliegveld bij Canna en in een oude steengroeve bij Dan. Ook West-Europa heeft recent radioactief afval gedumpt in Benin.

● Het Liberiaanse vrachtschip "Khian Ser" zwerft al 20 maanden over zee met Amerikaans kernafval aan boord. Pogingen om de lading te lossen op de Kaapverdische Eilanden, en nadien in Senegal, liepen op niets uit door verzet van de plaatselijke overheden.

● Met ingang van 1991 mogen in Zwitserland spuitbussen met voor de ozonlaag schadelijke stoffen niet meer gemaakt en in- of uitgevoerd worden.

● De Britse regering heeft het onderzoek naar de bouw van een commerciële snelle kweekreaktor op een laag pitje gezet. Daarbij verliezen 1500 mensen hun baan en bespaart de overheid 3 miljard BF. Met deze maatregel ziet het land af van de exploitatie van snelle kweekreactoren binnen 30 à 40 jaar.

● Het Vlaamse Gewest produceert jaarlijks 2,5 miljoen ton sloofafval van gebouwen. De overheid wil in de toekomst het selectief slopen aanmoedigen, waarbij materialen in hun oorspronkelijke vorm opnieuw worden gebruikt. Beton zal worden gescheiden van de wapening en verwerkt worden tot granulaten voor kringloopbeton.

● Een ijsje uit de diepvriezer? Dan liefst geen roomijs met vanillesmaak van Sarma, Dessert-vanille aroma van Effi, ijs-vanille van Aro, ijs-vanille van GB (Wit Produkt). Deze ijssoorten bevatten de kleurstof tartrazine, die vooral bij kinderen ernstige buien van agressie of depressie kan veroorzaken.

● Oud papier stijgt weer in waarde. Dit is te danken aan een sterke heropleving van de Nederlandse papier- en kartonindustrie. Op enkele weken verdriedubbelden de prijzen voor oud papier.

● Een recent verslag van de VS National Academy of Sciences heeft aangetoond dat 60% van de herbiciden, 30% van de insecticiden en 90% van de fungiciden kanker kunnen veroorzaken. Voor de Britse Medical Association reden te over om uitvoerig onderzoek te verrichten naar de lange termijneffecten van pesticiden.

● Rekuperatie van afvalstoffen: in 1987 werd in België 1.350.000 ton schroot ingezameld, 75.000 ton non ferrometalen, 524.000 ton oud papier en karton en 50.000 ton textiel.

● Het vervaardigen van plastic zakken veroorzaakt aanzienlijk minder milieuoverlast dan de productie van papieren zakken. Dit blijkt uit een onderzoek, verricht door het West-Duitse ministerie van milieubeheer. De gevolgen van papier en plastic zakken voor onze afvalberg werden nog niet in het onderzoek betrokken. Een definitieve uitspraak over de minst milieuvriendelijke verpakking zal dus nog even op zich laten wachten.

BOOMPJE LANDBOUW

Met het basisdokument "Naar een duurzame landbouw?" is een eerste belangrijke stap gezet. Het levert de eigen achterban een degelijke informatiebron en vormt diskussiestof voor overleg met landbouwers en overheid.

Na deze voorbereiding begint pas het eigenlijke werk. Gesprekken met en voorlichting (waar mogelijk) van landbouwers en beïnvloeding van het beleid. De volgende stap die de werkgroep daarvoor wil zetten is het samenstellen van een "gids voor milieuvriendelijke landbouw". Dat moet een vlot leesbare handleiding voor landbouwers worden, waarin aan de hand van praktijkverhalen duidelijk wordt hoe boeren in de huidige omstandigheden toch zoveel mogelijk milieuvriendelijk te werk kunnen gaan. Daarnaast zullen ook mensen met ideeën terzake er hun zegje in krijgen. In dit artikel krijgt u daarvan alvast een voorsmaakje. Milieurama trok naar Sint Pieters-Leeuw en sprak met Jean-Pierre De Leener.

Landbouwingenieur Jean-Pierre De Leener is al jaren werkzaam binnen organisaties voor de beroeps landbouw. Eerst bij het Algemeen Boerensyndikaat (ABS), daarna bij het Boerensyndikaat (BS) dat van het ABS afscheurde. Onmiddellijk na het 'schisma' werd door het BS het Vlaams Agrarisch Centrum (VAC) opgericht waar Jean-Pierre sindsdien stafmedewerker is. Het VAC heeft zich ondertussen ontwikkeld tot een onafhankelijk dienstencentrum voor de land- en tuinbouw. Het centrum levert sociaal en juridisch advies en biedt daarnaast ook nog een aanzienlijk pakket naschools onderwijs aan.

meer zo op de biologische landbouw neerkijken maar redeneren: "als je daar je brood mee kan verdienen waarom niet?" Uiteindelijk zitten ook zij met een aantal ernstige problemen, denk aan de grondontsmetting in de aardappelteelt. Ook zij beseffen dat alleen de grootste telers het gaan blijven halen en dat de rest tussen de mazen van het net gaan vallen, tenzij ze het op een of andere manier anders gaan aanpakken. Daardoor is al een kleine mentaliteitswijziging merkbaar. In de praktijk wordt daar weinig over gesproken maar als het VAC-blad artikels over milieuzaken publiceert, krijg je daar toch redelijk positieve reacties op.

 In tegenstelling tot de dienstenverlening, komen in jullie cursussen ook technische onderwerpen zoals teelttechnieken en rundveevoeding aan bod. Denk je dat daarin ook mogelijkheden zitten voor voorlichting i.v.m. een milieuvriendelijke bedrijfsvoering?

De Leener: Dat moet zeker kunnen. Zaken als bv. biologische teeltmethodes konden een aantal jaren geleden absoluut niet aan bod komen. In het verleden is dat trouwens ooit voorgesteld, maar de beroepsteler aanvaardde zoiets niet als een waardevolle cursus. Dat is ondertussen wel sterk gewijzigd. Ook omdat de nationale overheden o.a. door EG-richtlijnen en dergelijke, wel meer aandacht moeten gaan besteden aan biologische teelten, biologische bestrijding enz. Een cursus rond biologische teeltmethodes lijkt mij perfect mogelijk.

 Bestaat er bij gangbare landbouwers wel behoefte aan of interesse voor dergelijke cursussen?

De Leener: Dat zou ik niet echt kunnen zeggen. Wat ik wel weet is dat veel klassieke telers niet

 Het is een feit dat de BS en ABS maar een minderheid van de landbouwers bereiken en dat het grootste deel nog steeds lid is van de Boerenbond. Bereiken jullie met de cursussen dan niet een te beperkt deel van de beroepslandbouw?

De Leener: De meeste boeren zijn inderdaad lid van de Boerenbond, maar daar houden wij in onze cursussen geen rekening mee zodat ook wij een breder landbouwpubliek bereiken. De Boerenbond zal misschien 10.000 uren presteren, maar in de eigen beperkte kring: katholieke landbouwscholen, bedrijfsgilden en Groene Kring. Onze cursussen staan voor iedereen open. Met 3500 uren voor overwegend jonge boeren bereiken we toch een enorm potentieel.

 Even iets anders. Op de recente studiedag van Natuurreservaten v.z.w. werd een bimodaal landbouwmodel voorgesteld waarin een produktieve vorm van landbouw in optimaal voor de landbouw geschikte gebieden (waarin toch een basismilieukwaliteit aanwezig is) afwisselt met een meer extensieve vorm van landbouw in de minder voor

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

landbouw geschikte gebieden (bv. de vochtige val-leigebieden) waarin de inkomensvorming wordt aangevuld door agrarisch natuurbeheer, toerisme enz. Wat denken jullie van een dergelijk model?

De Leener: Wij hebben met syndikaten uit andere Europese landen reeds overleg gepleegd over direkte inkomenssteun in achtergebleven gebieden. Daar komt het in feite op neer: boeren in die gebieden niet alleen betalen voor hun produkten, maar ook voor het werk dat gepresteerd wordt voor onderhoud van landschap en dergelijke meer.

 Je kan dat ook beschouwen als produktie van natuur of natuurwaarden.

De Leener: In dat geval zien wij daar geen enkel probleem in; want er wordt vergoed voor gepresteerde arbeid. Maar als die inkomenssteun **alléén** maar bekeken wordt als een aalmoes voor boeren die het op termijn toch niet kunnen maken, zitten we fundamenteel fout. Het idee van betaling per prestatie zou in het EG-beleid duidelijker tot uiting moeten komen dan de direkte inkomenssteun waar men nu over praat. Als de EG echter zegt "kijk meneer, gij hebt eigenlijk niet genoeg hektaren, maar hier moet nog wat aan natuurbeheer of landschapsvorming gedaan worden en we betalen u daarvoor à ratio van zoveel per uur of met een forfaitair bedrag voor dat werk", dan kan zoiets best. Maar eigenlijk zouden wij de evolutie liever in een andere richting zien gaan. Namelijk in de richting van ons voorstel i.v.m. de melkkwota. Dat komt erop neer dat we overschotten voorkomen en de produktie evenrediger verdelen. Nu zijn er bedrijven met 20.000 liter/jaar en andere met 500.000 liter/jaar. Toen de kwota werden ingesteld heeft men die capaciteiten ongeveer bevroren. Resultaat? Om zijn inkomen te blijven halen ging de kleine melkveehouder varkens houden of mestvee kweken, met een daling van die prijzen als gevolg. Alleen die grote melkveebedrijven verdienen nu nog goed geld, waarmee ze kwota bijkopen, van die kleine boeren die er toch niets aan verdienen.

Omdat wij als syndikaat vinden dat ook die kleine bedrijfjes moeten blijven bestaan gaan we dus geen overschotten meer produceren en produktie herverdelen. Maar hoe? Vooral door in plaats van een prijsbeleid een inkomensbeleid te voeren.

Voor een gespecialiseerd melkveebedrijf met een paritair inkomen van 1,4 miljoen heb je ongeveer 330.000 liter (tegen 4 fr./liter) nodig, da's vrij hoog. Daarnaast betaalt de EG een pak aan subsidies, exportrestituties, opslagkosten enz. Stel dat we die kosten, door reductie van overschotten, terugschroeven en een deel daarvan in een hogere melkprijs steken, bv. 6 fr. Het bedrijf van daarnet heeft dan nog maar 220.000 liter nodig om evenveel te verdienen, ondanks dat ze veel minder

moeten werken. De vrijgekomen kwota van de grote bedrijven worden deels uit de markt genomen (de produktiebeperking) en deels toebedeeld aan kleinere producenten. Zo kan je de produktie herverdelen zodat elk bedrijf opnieuw min of meer volwaardig kan functioneren en de grootte van de bedrijven terug evenwichtiger wordt.

Wat wij voorstellen voor de melkkwota kan je vertalen naar de graanproduktie, de vergunning voor varkensstallen enz. Ik heb dat nu allemaal uitgelegd omdat in het zgn. 'bimodaal model' ook sprake is van produktieve en extensieve bedrijven. Ook hier zouden wij liever zien dat die bedrijven wat dichter bij mekaar zouden komen te liggen en dat zij dan maar samen voor natuur en landschap moeten zorgen. Jammer genoeg zal dat moeilijk zijn omdat het beleid compleet de andere richting uitgaat. Grote bedrijven die aan wereldmarktprijzen produceren en alle andere, en dat is de grote meerderheid.

 Wat jullie voorstellen komt eigenlijk neer op een algemene extensivering én een aangepast prijsbeleid. Een hogere prijs voor per bedrijf ingestelde kwota en een lagere prijs voor wat meer wordt geproduceerd.

De Leener: Een erg veel lagere prijs zelfs, niet zoals ze nu al drie jaar doen met een boete van twee of drie frank/liter. Het probleem van dat voorstel was dat de boeren daar zelf niet achter stonden. Het argument om het niet ten volle te verdedigen was dat het op een "beperking van de vrijheid" zou neerkomen. Maar welke vrijheid hebben ze nu? De vrijheid om kapot te gaan of alsmaar groter te worden.

Dat uiteengroeien gebeurt ook in andere sectoren, granen, varkens enz. Alleen wie de grote massa produceert blijft het halen, de rest vliegt eruit. En in die situatie zeg ik dat zo'n model kan. Hoogproduktieve bedrijven waar het milieu een beetje op toegeeft (hoewel het toch een beetje proper moet blijven) en bedrijven in landschappelijk waardevolle gebieden waar men volledig milieuverantwoord te werk gaat. Maar ideaal vind ik het niet omdat je nooit weet waar zoiets uiteindelijk naar toe gaat.

 In het bimodaal model speelt natuurlijk ook het idee mee dat er ruimte moet vrijkomen voor natuur. Je zou je dan de vraag kunnen stellen of bij een keuze voor een algemene extensivering over gans het landbouwgebied die extra ruimte nog zou overblijven.

De Leener: Ik denk dat dan daarvoor een aantal beleidsmaatregelen zullen moeten genomen worden zodat het platteland ook voor natuurelementen leefbaar blijft. In een bimodaal ligt dat natuurlijk

gemakkelijker maar daar moet men dan weer dwingende bedrijfseconomische maatregelen nemen, wat op kwota voor de hoogproductieve bedrijven zal neerkomen.

Als dat niet gebeurt worden de boeren in de extensieve gebieden op termijn toch uitgerangeerd. Ze kunnen minder goedkoop produceren, dus minder aan hun produkten verdienen en na verloop van tijd niet meer produceren, of het nu melk of graan is. Resultaat? Een landbouwer uit een produktief gebied koopt die kwota uit extensieve gebieden op.

↳ *Als de kwota verhandelbaar zijn.*

De Leener: Ja, maar dat is zo. Strikt genomen niet, maar alles gebeurt onder tafel en dat wordt oogluikend toegestaan. Dat verhandelen van kwota kan maar worden tegengehouden als daar de nodige politieke wil voor is. En als dat allemaal gebeurt zie ik zo'n model, mét aangepast kwota- en inkomensbeleid, wel zitten. Zolang in die intensieve gebieden geen kwota's worden ingesteld gaat de zaak naar de knoppen. Het is geen boervriendelijke maatregel, maar de enige mogelijkheid om zowel de kleine bedrijven in stand te houden als natuur- en milieuwaarden te vrijwaren.

↳ *Dat zal wel veel administratie en paperasserie met zich meebrengen.*

De Leener: Bah, dat argument gebruikte men ook tegen ons melkkwota-voorstel. Maar met alle uitzonderingen die ze nu hebben weten de meesten na drie jaar nog niet hoeveel hun kwotum precies is. Terwijl ons voorstel gewoon gebaseerd is op het aantal liters. Met alle komputertoestanden is dat tegenwoordig met een aantal formules zo uitgerekend.

↳ *Wat kan volgens jou de doorsnee landbouwer in de huidige omstandigheden nog doen om toch een beetje milieuvriendelijker te werken zonder economisch overkop te gaan?*

De Leener: Eerst en vooral werken met resistente variëteiten, die zijn reeds opgebouwd. Dat is voor een stuk wel een probleem van voorlichting. Maar in feite is de eerste stap die moet gezet worden, het streven naar een type van bedrijfsleider die rekent en uitkijkt naar wat er allemaal aan nieuwe dingen bestaat. Iemand die niet naar zijn gebuur kijkt om dit of dat te doen maar zelf observeert en beslist. Zo'n ondernemers moeten hun teelten volledig leren kennen en niet bij het eerste het beste onkruid naar de spoeistoffenfabrikant stappen. Hij moet meer selektief te werk gaan. Bij maïs bv. moet hij, omdat de chemische bestrijding te moeilijk wordt en de grond door een te laag humusgehalte altijd dichtslaat, meer gaan schoffelen. Ook bieten werden vroeger altijd geschoffeld en wie een bietenschoffelmachine heeft begint dat nu stilaan terug te doen. Spoeistoffen

vermijden kan voor één hectare al vlug 30.000 tot 40.000 fr. uitmaken, da's niet niks. Dan wordt het al eens de moeite om te gaan schoffelen. Ook de aardappelteelt bv. kan grotendeels zonder spoeistoffen gebeuren die onkruiden en plagen moeten bestrijden, als men maar naar resistente rassen overschakelt.

En dan is er natuurlijk de vruchtafwisseling. Met die gespecialiseerde produkties zitten de meesten nu met een rotatie van 1 op 3. Maar wat wil je, je kiest voor massaproductie, zet een aardappelschuur en die moet elk jaar volzitten, anders rendert ze niet.

Geïntegreerde landbouw zoals we dat in Nederland gezien hebben (cfr; Milieurama 7-8, nvdr.) kan zeker een keerpunt zijn. Vooral ook omdat de produktiemiddelen globaal gezien duurder worden.

↳ *Als geïntegreerde landbouw haalbaar is, ontbreekt alleen nog een goede opleidingskursus, misschien een idee voor het VAC?*

De Leener: Ja, het komt er inderdaad op aan zo'n zaken nu naar buiten te brengen. Er wordt aan gedacht om in onze kursussen zoiets naar voor te brengen. Het probleem is echter in België iemand te vinden die daarover wat vanuit de praktijk kan vertellen. Ook het gebrek aan voorbeelden is een echte hinderpaal. Voorbeelden worden gemakkelijker aanvaard. Zonder voorbeelden worden nieuwe dingen moeilijk gevat. Maar nogmaals, ik ben ervan overtuigd dat zonder een globale beperking we geen oplossingen zullen bereiken.

↳ *Omdat de produktiestijging zich ook in de geïntegreerde landbouw zal blijven manifesteren?*

De Leener: Inderdaad. Je ziet dat trouwens ook in de biologische landbouw. Naargelang men ervaring opdoet en de technieken beter worden stijgen de opbrengsten konstant. De geïntegreerde landbouw heeft bovendien het voordeel te kunnen leren van de klassieke én de biologische landbouw.

↳ *En in de veeteelt. Ook hier kan met vrij eenvoudige maatregelen veel bereikt worden. Ik denk maar aan nestbeschermers, opjaagsystemen van tractoren enz... Dat kost weinig geld of moeite.*

De Leener: Zeker, je moet daar alleen maar oog voor hebben. Het is een gewoonte zoals andere gewoontes waar je beter van afstapt. Dat komt natuurlijk omdat men bepaalde dingen altijd zo heeft zien doen, en ze blijven dat doen.

Maar ook hier moeten er eigenlijk voorbeeldbedrijven komen. Het is pas dan dat de mensen beginnen na te denken en dat van onderuit iets aan het beleid kan veranderd worden. Alleen zo kan het lukken. Want als men van hogerhand zegt: het moet op die manier, dan gelooft er nog niemand in zolang ze het niet met eigen ogen zien dat het kan.

Luc Goeteyn

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

HET VOORKOMEN VAN INDUSTRIELE KATASTROFEN

Juli 1976, een giftige wolk ontsnapt uit een chemische fabriek in Seveso. Het ongeluk wordt pas na enkele dagen bekendgemaakt. Onder de ontsnapte gassen bevindt zich dioxine. Enige honderden personen worden geëvacueerd. De Italiaanse regering staat zwangere vrouwen toe abortus te plegen.

26 april 1986, Tsjernobyl, zelfde vaststelling. De informatie komt pas later, evacuatie van enkele duizenden personen, verwarring, improvisatie. Three Miles Island, Bhopal, Bazel... Het technologisch chemisch of nucleair risico in onze tijd neemt een enorme omvang aan.

Lessen uit het verleden trekken

Een efficiënte preventieve aktie en een harmonisatie op Europees niveau blijkt noodzakelijk te zijn. Heel langzaam wordt aan de veiligheid in Europa gewerkt, soms weifelend, altijd a posteriori.

Pas na het ongeluk van Seveso doen de regeringen van de Europese Gemeenschap een poging de grote lijnen vast te leggen van wat gedaan zou moeten worden om de ernstige ongelukken die gepaard gaan met bepaalde industriële activiteiten te voorkomen. Maar er gingen 6 jaar voorbij voordat in 1982 een communautaire politiek op dit gebied tot stand kwam.

De Richtlijn "Seveso"

Deze richtlijn, die in januari 1984 van kracht werd, dekt de risico's die verbonden zijn aan industriële activiteiten die gevaarlijke substanties gebruiken (giftige, brandbare of explosieve), met uitsluiting van nucleaire installaties, behandeling van radioactieve substanties, militaire apparatuur alsook de fabrikage en de opslag van explosieven, kruit en munitie. Deze richtlijn streeft ernaar de ongelukken te voorkomen en de evt. gevolgen voor de werknemers, de bevolking en de omgeving te beperken.

De richtlijn stelt dus de verplichtingen vast die zowel de Lid-Staten als de industriële op zich moeten nemen.

Inlichten

De industriële zijn bij voorbeeld verplicht de werknemers over hun eigen veiligheid in te lichten en veiligheids- en toezichtsmaatregelen te treffen (die herzien dienen te worden na elke verandering aan de installaties). De betreffende ondernemingen (ongeveer 1860 in Europa) moeten een gedetailleerde beschrijving van de inrichting, het fabricatieproces en de gebruikte substanties aan de Lid-Staten bekendmaken.

Bescherming van de bevolking

Wat de regeringen betreft, deze dienen een urgentie- en snelle interventieplan in de directe omgeving van de onderneming op te stellen. Zij moeten tevens de inspectie en noodzakelijke controle organiseren, alsook de berichtgeving aan de bevolking (aanbevelingen wat betreft veiligheid en gedrag in geval van evacuatie). Indien een ongeval plaatsvindt, moet het betreffende land de Commissie inlichten, die op haar beurt, de andere Lid-Staten waarschuwt.

Bazel, 1986

Het ongeval dat in november 1986 in de fabrieken van Sandoz in Bazel plaatsvond, werpt licht op het betrekkelijke van deze maatregelen. Daarom heeft de Commissie in maart 1988 voorgesteld de "Seveso" richtlijn te wijzigen door haar toepassingsveld uit te breiden tot de opslag van gevaarlijke substanties, en door de verplichtingen wat betreft berichtgeving aan de bevolking te versterken. Deze nieuwe bepalingen moeten nog aangenomen worden door de Ministerraad.

En de kernenergie?

Dit domein van de Europese bescherming is het minst ontwikkeld. Dit is de konklusie van de BEUC, het Europees Bureau van de unie van verbruikers, in een rapport dat eind april 1988 gepubliceerd werd en dat, twee jaar na Tsjernobyl, de balans opmaakt van de aan het gebruik van kernenergie verbonden risico's in de EG. Wel hebben de regeringen in december '87 maximale besmettingsgrenzen voor voedingswaren aangenomen en een uitwisselingssysteem van snelle informatie in geval van ongelukken ingevoerd. Deze berichtgeving zou, zoals bekend, tijdens de kernkatastrofe in april 1986 te enen male ontbroken hebben.

Welke bescherming?

De organisatie van Europese verbruikers vindt het jammer dat er geen enkele preventieve maatregel bestaat, terwijl toch geen enkele verantwoordelijke de mogelijkheid van een kernongeluk uitsluit. De kans op 3 catastrofes nog voor het jaar 2000 wordt doorgaans geschat op 70%. De BEUC heeft dus 17 voorstellen opgesteld, waaronder de oprichting van een onafhankelijk lichaam belast met de controle op radioactief risico, de verspreiding van een document dat inlichtingen verschaft betreffende de urgentieplannen en dat bestemd is voor de bevolking, de technische woordenschat met betrekking tot stralingen enz. of ook nog de sluiting van atoomreactoren die niet voorzien zijn van een isolerende omheining...

uit "Europabericht" juni 1988

■ BIB = beschikbaar in BBL-bibliotheek ■ BK = boek ■ BR = brochure ■ T = tijdschrift ■ LM = lesmateriaal

1. MEST

►► BOEKEN & BROCHURES

HET WEL EN WEE VAN ONS VEE - LM

MW, Amsterdam, 1983, f 7,50

Werkboekje met info in de vorm van een encyclopedie met strips en foto's over de bio-industrie.

DIERLIJKE MEST, VLUGSCHRIFT VOOR DE LANDBOUW NR 406 - BR

MLBV, Den Haag, 1985, 12 blz.

Kort overzicht van de problematiek

MEST, VAN TEKORT NAAR OVERSCHOT - BR - BIB

INT, Brussel, 1985, 56 blz, 170 BF

Globaal overzicht van de mestproblematiek

RATIONEEL GEBRUIK VAN MENGMEEST - BR - BIB

BB, Leuven, 1985, 34 blz, 20 BF

Visie van de Belgische Boerenbond op de mestproblematiek

FOSFAATOPHOPIING EN- UITSPOELING IN DE BODEM VAN MESTOVERSCHOTGEBIEDEN - BR - BIB

VROM, Den Haag, 1986, 66 blz, f 12,50

Schets van de te verwachten ontwikkeling bij verschillende bemestingsscenario's

MEST EN ZURE REGEN - BR

MW/SNM, Utrecht, 1986, 24 blz, f 5

Infobundel over de bijdrage van mest aan het zure regen probleem

MEST IN NEDERLAND - BR - BIB

SNM, Utrecht, 1986, 32 blz

Een probleemoverzicht voor de toekomstige veehouder (+ werkboekje en docentenhandleiding)

UITRIJVERBOD DIERLIJKE MEST - BR - BIB

CLM, Utrecht, 1986, 18 blz, f 4

Enkele gevolgen voor bedrijf, mestafzet, natuur en milieu

AANPASSING OP VARKENSBEDRIJVEN AAN MESTWETGEVING - BK- BIB

CLM, Utrecht, 1987, 251 blz

Praktische aanpassingsmogelijkheden en hun milieu-effecten

BEMESTING EN MILIEU - BR - BIB

MLBV, Den Haag, 1987, 11 blz, gratis

Informatieve overzichtsbrochure

DE AFZETMOGELIJKHEDEN VAN DIERLIJKE MESTSTOFFEN - BIB

Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 1986-1987, 19 883, nrs 1-2, 14 pag.; Staatuitgeverij

EMISSIONS VAN AMMONIAK EN GEURSTOFFEN BIJ HET UITRIJDEN VAN MEST - BK - BIB

CLM, Utrecht, 1987, 100 blz, f 20

Gevolgen, oorzaken en mogelijke oplossingen

GEVOLGEN VAN HET UITRIJVERBOD DIERLIJKE MEST VOOR WATERLAND - BR
CLM, Utrecht 1987, 43 blz, f 12,50

HANDLEIDING MEST-EDUKATIE

SNM, Utrecht, 1987

Handleiding voor het ontwikkelen van edukatieve projecten in het kader van het mestprobleem

MESTACTIEPROGRAMMA - BIB

Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 1986-1987, 19 882, nrs 1-2, Staatsuitgeverij

ONTWIKKELING VAN EEN GOEDKOPERE MESTVERGISTINGSINSTALLATIE VOOR DE MIDDELGROTE MELKVEEHOUDERIJ - BIB

C.E.S.T. Delft, 1987, 49 blz

RELATIE TUSSEN VEEHOUDERIJ, MESTPRODUKTIE EN MILIEU IN NEDERLAND - BK - BIB

MRO, De Bilt, 1987, 57 blz

BIOMASSA IN BELGIE - T(=tijdschrift) - BIB

uit: De Koevoet, mei 1988, nr 54, blz 4 - 17

MESTOVERSCHOTTEN IN VLAANDEREN - BR - BIB

BBL, Brussel, 1988, 29 blz

BRABANTS HOOP - BR - BIB

BMF, Tilburg, 34 blz

Een leidraad voor de Brabantse mestdiskussie

►► **AUDIOVISUEEL MATERIAAL**

HIER EN NU - VIDEO - NCRV - 1986

Probleemschets van de mestproblematiek, met kriminalisering

VEILIG WERKEN MET MEST - VIDEO 20' - LBS - 1986

GRONDIG VERSTOORD - VIDEO 30' - BRT - 1987

De mestproblematiek in Vlaanderen

WEG OF WEGWIJS MET MEST - FILM 23' - MLB/SLB-1987

BEDRIJFSONTWIKKELING - DIA'S - NAJK

Toekomst voor agrarische jongeren met veel aandacht voor de mestproblematiek.

MEST, VAN TEKORT NAAR OVERSCHOT - VIDEO - GAJK

Overzicht van de mestproblematiek in Nederland

2. LANDBOUW EN MILIEUVERONTREINIGING

►► **BOEKEN & BROCHURES**

LANDBOUW EN MILIEU (CAHIERS BIO-WETENSCHAPPEN EN MAATSCHAPPIJ) - BK - BIB

Stichting Bio-Wetenschappen en Maatschappij, Leiden, 1980, 56 blz

BEDRIJFSSCHADE DOOR MILIEUVERONTREINIGING: HOE TE HANDELEN - BR - BIB
CLM, Utrecht, 1985, 80 blz, f 10

HOOP DOET LEVEN - AF (=affiche)

SME, Utrecht, 1985

Affiche over doorbreken van natuurlijke kringloop door kunstmest, fosfaten,...

SCHADE OP HET LANDBOUWBEDRIJF DOOR MILIEUVERONTREINIGING - BR - BIB

CLM, Utrecht, 1985, 12 blz, gratis

BASISKURSUS MILIEUKUNDE, SYLLABUS LANDBOUW 1986

MW, Amsterdam, 1986, 171 blz, f 11,75

Studiemateriaal over de huidige problemen m.b.t. milieuhygiëne, natuur en landschap in relatie tot de landbouw

BESTRIJDINGSMIDDELEN BEDREIGEN DRINKWATERVOORZIENING - BR

SNM, Utrecht, 1986, 20 blz, f 6

De bestrijdingsmiddelen die het drinkwater verontreinigen en hoe ze er komen

BIO-INDUSTRIE - LM

MW, Amsterdam, 1986, f 10

Lespakket over de bio-industrie, met gevolgen voor milieu en Derde Wereld

LANDBOUW EN EUTROFIERING - BK

MW, Amsterdam, 1986, 69 blz, f 17,50

De fosfaatbelasting van oppervlaktewater vanuit de Nederlandse landbouw

LANDBOUW EN MILIEU - BR - BIB

BB, Leuven, 1986, 50 blz

Visie van de Boerenbond op het spanningsveld landbouw - milieu

VOEDSEL EN MILIEU; themanr. van Euglena - T - BIB

JNM, Gent, 1986/6, 52 blz.

De relatie tussen voedsel en milieukwaliteit

AMMONIA AND LIVESTOCK FARMING - BR - BIB

Ministry of Agriculture and Fisheries, 1987, 43 blz.

LANDBOUW EN MILIEU; themanr. van Euglena - T - BIB

JNM, Gent, 1987, 9 blz

Een analyse van de landbouwsituatie

EEN GEZOND LEEFMILIEU: OOK UW ZORG - BR - BIB

MLB, Brussel, 1988, 48 blz

KURSUSMAP LANDBOUW EN MILIEU - LM

IVN, Amsterdam, 1988, 5 Delen, f 15

Achtergrondinformatie in functie van overleg tussen boeren en milieumensen

LANDBOUW EN MILIEU (JNM-Dokumentatie, nr. 1) - BR

JNM, Gent, 1988, 16 blz

Verslag van het landbouw- en milieukongres

LESKIST LANDBOUW & MILIEU - LM

BMF, Tilburg, 1988, 5 mappen

Een leskist met een themamap en 4 introductiemappen over de landbouw- en milieuproblematiek

NATUUR EN LANDBOUW - BR

BNVR, Brussel, 6 blz, 10 BF

Overzicht van de landbouw en milieuproblematiek

GRONDWATER, BRON VAN DRINKWATER BEDREIGD - BK - BIB

MD, Amsterdam, 72 blz, 12,50

Bedreiging van drinkwater door nitraat, bestrijdingsmiddelen enz., met oplossingen.

DE AARDE VERLIEST GROND - BK - BIB

MD, Amsterdam, 128 blz, f 19,40

Over erosie en verwoestijning

►► AUDIOVISUEEL MATERIAAL

MILIEUBEWUSTE LANDBOUW - VIDEO 30' - MLB/BRT - 1977

Landbouw en milieu vanuit landbouwoogpunt

LANDBOUW EN VOEDINGSINDUSTRIE IN DE VS - VIDEO 50' - DKT/BRT - 1984

De investeringsspiraal en de Amerikaanse boer

PEEL IN DE ROUW - DIA's 25 - LSME - 1984

Invloed van de bio-industrie op bos, heide en vennen in de Peel

NADELEN VAN HET HUIDIG LANDBOUWSYSTEEM - DIA'S 100 - VELT - 1985

Negatieve aspecten van de gangbare landbouw

DOOD HOUT, AMMONIAK EN BOSSTERFTE - VIDEO 20' - SNM - 1987

Effekten van de zure regen en de rol van ammoniak uit de veehouderij daarin

NIKS AAN DE HAND - VIDEO/FILM 20' - NMFO - 1987

Verontreinigingen die het grondwater bedreigen

MAATREGELEN TEGEN ZURE REGEN - VIDEO 20' - CLM

Maatregelen tegen zure regen, ook in de landbouw

MILIEU EN WOESTIJNVORMING - DIA's 20 - IVN

Erosie, hier en elders, oorzaken en vergelijkingen

3. PESTICIDEN

►► BOEKEN & BROCHURES

ONKRUID BESTRIJDEN IN SNIJMAIS: WELKE METHODE - BK

CLM, Utrecht, 1985, 84 blz, f 10

ONKRUID BESTRIJDEN EN LOOF Vernietigen in de aardappelteelt - BR

CLM, Utrecht, 1986, 85 blz, f 11

Info over onkruidbestrijding in de aardappelteelt met nadruk op directe toepasbaarheid in het landbouwbedrijf

THE PESTICIDE HANDBOOK, PROFILES FOR ACTIVA - BK

MW, Amsterdam, 1986, 240 blz, f 72

Info over de gevolgen van pesticiden

BESTRIJDINGSMIDDELEN FABELTJESBOEK - BK - BIB

Stichting Natuurverrijking, Lekkerkerk, 1987, 111 blz

BESTRIJDINGSMIDDELEN, TURF, GRONDWATER EN ACHTERDOCHT - BR - BIB
MRD, Assen, 1987, 20 blz, f 2,50
Algemene brochure over bestrijdingsmiddelen, met risico's voor gezondheid en grondwater

HET GEBRUIK VAN CHEMISCHE BESTRIJDINGSMIDDELEN EN VAN ALTERNATIEVEN HIERVOOR
DOOR GEMEENTES IN DE PROVINCIE UTRECHT - BR
MW, Amsterdam, 1987, 43 blz, f 7
Voor- en nadelen van bestrijdingsmiddelen gebruikt door groendiensten en het gebruik van alternatieven

INDIREKTE EFFEKTEN VAN BESTRIJDINGSMIDDELEN: EEN AANZET TOT KWANTIFICERING -
BK - BIB
Wetenschapswinkel Vrije Universiteit, Amsterdam, 1987, 187 blz

WEET WAT U DOET - BK - BIB
CLM, Utrecht, 1987, 87 blz, f 15
Over veilig werken met bestrijdingsmiddelen

SPIUTEN KAN NIET MEER - BK - BIB
MD, Amsterdam, 88 blz, f 13,75
Onderhouden van plantsoenen zonder giftige pesticiden

►► AUDIOVISUEEL MATERIAAL

GEWASBESCHERMING EN MILIEU... EEN UITDAGING - VIDEO 20' - CLM - 1988
Landbouwers vertellen hoe ze met minder bestrijdingsmiddelen toch efficiënt werken

HET GEBRUIK VAN CHEMISCHE BESTRIJDINGSMIDDELEN - FILM 20' - MLV
cfr. titel

4. DERDE WERELD

►► BOEKEN & BROCHURES

BETTER MOUSETRAP, IMPROVING PEST MANAGEMENT FOR AGRICULTURE - BK
MW, Amsterdam, 1985, 84 blz, f 13,90
Studie over het gebruik van pesticiden en biologische en geïntegreerde bestrijdingsmiddelen in de landbouw in de Derde Wereld

EEN MODERNISERING VAN DE LANDBOUW IN DE DERDE WERELD - LM
MW, Amsterdam, 1985, 2 delen (88 blz en 34 blz), fl, 16,50
Onderwijspakket over landbouw in de Derde Wereld, landbouwbeleid en ontwikkelingshulp

EEN WOLKJE MELK GRAAG - LM
MW/SME, Utrecht, 1985, 16 blz, f 2,5
Verband tussen honger in de Derde Wereld en zuivelvervangende producten hier

LEERBOEK OVER HET VOEDSELPROBLEEM - LM
MW, Amsterdam, 1985, 234 blz, fl 13,20
Het voedselprobleem en ongelijke verdeling van de beschikbare middelen

DERDE WERELD, EUROPA'S VOEDERTOOG - BK - BIB
MW, Amsterdam, 1986, 88 blz, f 10
Over de veevoederimporten van de EG

EDUKATIEF MATERIAAL

ELK GENOEG EN TOCH HONGER - BK

SME, Utrecht, 1986, 56 + 80 blz, f 17

Vergelijking van voedsel, landbouw en milieuthema's in Nederland en de Derde Wereld

VOEDSELSCHAKELSPEL

SME, Utrecht, 1986, 12 blz, f 6

Een spel dat mondiale voedsel-, energie- en milieuproblemen met elkaar in verband brengt door het aaneenschakelen van kaarten.

ZORGEN VOOR MORGEN: HET WERELDVOEDSELPROBLEEM - BK - BIB

NCOS, Brussel, 1986, 132 blz, 600 BF

Relatie tussen voeding en honger in de Derde Wereld en overvloed en milieuschade in de rijke landen

ETEN GENOEG, EN TOCH HONGER - BR

MW/SME, Utrecht, 1987, 12 blz, f 0,50

Oorzaken van honger en de relatie met het milieu in eenvoudige taal voorgesteld.

EXPORTLANDBOUW IN DE DERDE WERELD EN DE EFFEKTEN OP NATUUR EN MILIEU - BK - BIB

IUCN/Stuurgroep WCS Nederland, Amsterdam, 1987, 130 blz

Een studie naar de duurzaamheid en de zin van de World Conservation Strategy van enkele handelsrelaties van Nederland met Derde Wereldlanden

HONGER HOEFT NIET

HHN, Utrecht, 1987, 80 blz, f 8,50

Heldere uiteenzetting over honger en ondervoeding

ONLY ONE EARTH

WWF, Londen, 1987, 40 blz

Over landbouw- en milieuproblemen in de Derde Wereld

VLEES, DAAR ZIT MEER ACHTER - BR - BIB

MW/DKA, Boxtel, 1987, 48 blz, f 3

Vlees en gezondheid, het mestprobleem, de bio-industrie en veevoer uit de Derde Wereld

SOJA SONEE - BK

MD, Amsterdam, 76 blz, f 10,25

Hoe de sojateelt in Brazilië de plaatselijke voedselvoorziening ontregelt.

►► AUDIOVISUEEL MATERIAAL

DE VRUCHTEN VAN DE OLIEPALM - DIA'S 50 - LSME - 1986

Milieuproblemen bij de oliepalmtelt in Maleisië en de verwerking in Nederland

DE TAPIOCASTROOM - DIA'S 20' - SME - 1987

De veevoeder-import uit de Derde Wereld en de ekologische gevolgen

TAPIOCA, DE WORTEL TOT ONAFHANKELIJKHEID - VIDEO 30' - WIS - 1987

Verband tussen tapioca-import en problemen in Thailand

NORD-SUD: LA MACHINE AGRICOLE - VIDEO 35' - CSA - 1988

Het mondiale landbouw-systeem in relatie met de westerse landbouwpolitiek

5. BELEID

►► BOEKEN & BROCHURES

HET EG LANDBOUWBELEID EN HET MILIEU - BR - BIB

SNM, Utrecht, 1986, 31 blz, f 6,50

De invloed van het GLB op het milieu en natuur

HET GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID EN ZIJN HERVORMING - BR - BIB

EG, Brussel, 1986, 93 blz

Het GLB, werking, evolutie en vooruitzichten

NAAR EEN INVESTERINGSREGELING VOOR LANDBOUW MET NATUURDOELSTELLING - BK

CLM, Utrecht, 222 blz, 1986, f 30

HET GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID EN ZIJN HERVORMING - BK

EG, Luxemburg, Europese doc., 1987 (1), 93 blz

MILIEUBESCHERMING EN HET GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID - BR

Themanummer van GROEN EUROPA, het landbouwbuletin van de EEG, Brussel, 1987, 20 blz, nr 219

PROVINCIAAL PROGRAMMA AMMONIAKBESTRIJDING - BK - BIB

VROM, Den Haag, 1987, 72 blz

DUURZAAM BODEMGEBRUIK - LM

SME, Utrecht 1988

Twee praktijkvoorbeelden, de Nederlandse veenkoloniën en een Sahelland, beschrijven welke economische structuren leiden tot onverantwoord bodemgebruik

►► AUDIOVISUEEL MATERIAAL

DE GROND VAN DE ZAAK IS DE ZAAK VAN DE GROND - VIDEO 30' MB 1981

Juridische bescherming van landbouwgrond

6. ALTERNATIEVEN

►► BOEKEN & BROCHURES

BOUWSTENEN VOOR EEN GEïNTEGREERDE LANDBOUW - BR

DOP, Den Haag, 1984

Analyse van de landbouw in de maatschappij na 1950 en opbouw van een alternatief: de geïntegreerde landbouw

PRAKTIJKBOEK ALTERNATIEVE LANDBOUW, delen 1 en 2

MW, Amsterdam, 1985, 144 + 231 blz, f 40

Onderwijsleerpakket voor docenten met achtergrondinformatie

SPEELRUIMTE VOOR EEN GEïNTEGREERDE LANDBOUW: VERKENNINGEN MET BEHULP VAN EEN MODEL - BK - BIB

WWR, 's Gravenhage, 1985, 200 blz

BILOGISCHE LANDBOUW, GEEN LUXE MAAR NOODZAAK - BR

DKA, Boxtel, 1987, 16 blz

Overzicht van de verschillende biologische landbouwsystemen

DE NATUUR IS DUUR - BK

MW/SME, Utrecht, 1987, 148 blz, f 14

Verschillen tussen grootschalige en kleinschalige produktie vanuit economische invalshoek

EFFEKTEN VAN ENKELE BIOLOGISCHE MESTSTOFFEN - BR - BIB

BWU, Utrecht, 1987, 51 blz

ENVIRONNEMENT ET AGRICULTURE - BR - BIB

KBS, Brussel, 1987, 46 blz

Situatieschets, milieuvriendelijke voorbeelden uit het buitenland en perspectieven voor België

KNELPUNTEN IN HET ONDERZOEK NAAR EEN PRAKTIJKINTRODUKTIE VAN GEINTEGREERDE LANDBOUW - BR

SNM, Utrecht, 1987, 18 blz, f 4,5

Knelpunten inzake integratie van milieudoelstellingen in de landbouwpraktijk

NAAR EEN PROEFBEDRIJF MELKVEEHOUDERIJ EN MILIEU - BK - BIB

CLM, Utrecht, 107 blz, 1987, f 20

OP ZOEK NAAR SCHONE LANDBOUW, themanummer - T

Binder, NAJK, Utrecht, 15 blz, 1987

Praktijkverhalen

SCHARRELVARKENS: WEET U WEL WAAROM? - BIB

Milieudefensie, Amsterdam, 38 blz, 1987

Scharrelvarkens zijn voordelig voor het milieu en voor het bedrijf

VAN CASSAVE TOT KARBONADE

MW/SME, Utrecht, 1987, 48 blz, f 14

Over het verschil tussen grootschalige en kleinschalige varkenshouderij

EXTENSIVERING: NIEUWE KANSSEN VOOR LANDBOUW EN MILIEU - BR

SNM, Utrecht, 1988, 29 blz, f 9

Mogelijkheden en gevaren van extensivering in de landbouw

HANDBOEK EKOLOGISCH TUINIEREN - BK - BIB

VELT, Wommelgem, 1988, 720 blz

GEINTEGREERDE LANDBOUW - BR

MD, Amsterdam, 56 blz, f 8,2

Beschrijving van milieuvriendelijke landbouw

VERGELIJKING VAN ENKELE BIOLOGISCHE MESTSTOFFEN - BR - BIB

BWU, Utrecht, 12 blz

►► AUDIOVISUEEL MATERIAAL

GEINTEGREERDE LANDBOUW - FILM 25' - MLB/BRT - 1976

Overzicht van de huidige kennis van alternatieve landbouw

IN DE HOOP... - VIDEO 30' - MLB/BRT - 1980

Praktische voorbeelden van organisch-biologische landbouwmethoden

ALTERNATIEVE LAND- EN TUINBOUW - VIDEO 30' - MB/BRT - 1981
Debat over raakvlakken en geschilpunten van klassieke en alternatieve landbouw

ALTERNATIEVE LAND- EN TUINBOUW... OF HET KAN ANDERS
VIDEO 30' - MB/BRT - 1981
Overzicht van de biologische landbouw

ANDERS GAAN BOEREN - VIDEO 304 - DAW - 1981
Alternatieven in de landbouw

BOERENMARKT BAAIGEM - VIDEO 35' - PLO/DAW - 1981
Ontstaan en werking van een boerenmarkt

ALTERNATIEVE LANDBOUW, EEN VOORBEELD - VIDEO 13' - DKA - 1985
Getuigenis van een biologische landbouwer-diskussie met agrarische jongeren

KRUIDEN EN ONKRUIDEN - DIA'S 135 - VELT - 1985
Nut en gebruik van (on)kruiden in de biologische landbouw

7. LANDINRICHTING - NATUUR (ELEMENTEN)

►► BOEKEN & BROCHURES

DE HOUTWAL ALS MOGELIJKE BRON VAN INKOMSTEN - BK - BIB
CLM, Utrecht, 1982, 74 blz, f 13,50
Oriënterend onderzoek naar de economische gebruiksmogelijkheden van kleine houtopstanden in het boerenbedrijf

HOUTWALLEN OP HET BOERENBEDRIJF - BR - BIB
CLM, Utrecht, 1984, 60 blz, f 10
Voordelen, nadelen en mogelijke oplossingen

LANDSCHAP IN ONTWIKKELING - BR
SME, Utrecht, 1984, 14 blz, f 5
De schaalvergroting in het Nederlandse landschap

SAMENWERKING TUSSEN BOEREN EN NATUURBESCHERMERS - BIB
SNM, Utrecht, 1984, 78 blz, f 10
Diskussie over de ervaringen en perspectieven i.v.m. de gestelde samenwerking

BOEREN MET WEIDEVOGELS - BR - EIE
CLM, Utrecht, 1986, 24 blz, f 5

SPEELRUIMTE VOOR WEIDEVOGELS - BK
CLM, Utrecht, 200 blz, 1986, f 17,50
Weidevogelbeheer op bedrijven door aanpassingen in het graslandgebruik

BEDRIJF ARK, "NEVENTAK" WEIDEVOGELS - BR - BIB
Staatsbosbeheer, 1987, 55 blz + bijlagen
Bedrijfstechnisch verslag van een melkveebedrijf met natuurdoelstelling

DE PRODUKTIVITEIT VAN WEIDEVOGELS BIJ INTENSIEF GRASLANDGEBRUIK IN WATERLAND
(1982-1984) - BK
CLM, Utrecht, 1987, 130 blz, f 13,50

HET MELKVEEBEDRIJF - BR - BIB
CLM, Utrecht, 1987, 56 blz, f 7,50
Brochure voor natuur- en milieubeschermers

HET PLAN OOIEVAAR: DE TOEKOMST VAN HET RIVIERENGEBIED - BK
MW, Amsterdam, 1987, 128 blz, f 45
Een plan dat inspeelt op het mogelijk verkleinen van het landbouwareaal

LANDBOUW, NATUUR EN LANDSCHAPSBEHOUD - BR - BIE
MLBV, Den Haag, 1987, 19 blz, gratis
Informatieve overzichtsbrochure

LANDSCHAP - LM
MW/IVN, 30 blz, 1987, f 20
Verleden en toekomst van het Nederlandse landschap met het spel "richt-je-ruimte-in"

LINTEN IN HET LANDSCHAP - BK - BIB
MW, Amsterdam, 1987, 160 blz, f 39,90
Over de noodzaak van ekologische infrastructuur (houtwallen, taluds,...)

NIEUWE GRONDEN VOOR NATUUR IN EUROPA - BR
MW, Amsterdam, 1987, 34 blz, f 17,50
De noodzaak tot een andere landbouwpolitiek geeft de natuur in Europa een 'herkansing'

PRAKTIJKGIDS 'NATUURONTWIKKELING IN KULTUURLANDSCHAP' - BK - BIB
NMFO, Zwolle, 93 blz, 1987
Theorie en praktijkvoorbeelden van natuurprodukten in landbouwgebieden

VIER JAAR ARK - BR - BIB
R.H.L.S., Deventer, 1987, 42 blz + bijlagen
Tussenbalans van een melkveebedrijf met natuurdoelstelling

ZES JAAR TINTELIER - BK - BIB
CLM, Utrecht, 60 blz, 1987, f 15
Tussenbalans van een melkveebedrijf met verbrede doelstelling

LANDBOUW EN NATUURBESCHERMING - BR - BIB
NM, 's Graveland, 1988, 24 blz
Het beleid van Natuurmonumenten m.b.t. ontwikkelingen in het landelijk gebied

BEHEERSOVEREENKOMSTEN: KNELPUNTEN EN MOGELIJKE OPLOSSINGEN - BR
CLM, discussiebrochure

DE WESTVLAAMSE POLDERS - LANDBOUWSTREEK MET ALLURES - BR - BIB
BNVR, Brussel, 6 blz, 10 BF
De kwaliteiten en bedreigingen van de polder-biotopen

►► AUDIOVISUEEL MATERIAAL

DOOR EEN GROENE BRIL OF 50 JAAR LANDSCHAPSZORG
VIDEO - BRT/M&L - 1985
Inleiding op de hedendaagse landschapszorg

EEN KWESTIE VAN SCHAAL - DIA'S OP VIDEO 20' - SME - 1985
Een beeld van de schaalvergroting van het Nederlandse landschap

LANDBOUW-LANDSCHAP, MIJ EEN ZORG - VIDEO - BRT/M&L - 1985
De relatie tussen landbouw en landschapszorg

DE VELPE - DIA'S 300 - RVNL - 1985
De bekenproblematiek (waarde en bedreigingen)

AGRARISCH WEIDEOGELBEHEER - VIDEO 20' - CLM - 1987
Weidevogels krijgen mogelijkheden op een modern melkveebedrijf

VAN CASSAVE TOT CARBONADEN - DIA'S - SME - 1987
Verschil tussen groot- en kleinschalige varkenshouderij

ORGANISATIES

BB

Belgische Boerenbond
Minderbroederstraat 8, 3000 Leuven
016/24.21.11.

BEF

Bevrijdingsfilms
Q. Metsijsplein 4, 3000 Leuven
016/23.29.35.

BMF

Brabantse Milieu Federatie
Spoorlaan 434 b, 5000 AN Tilburg
of Postbus 9053, 5000 HB Tilburg
Nederland
0031/13 - 36.48.70.

BNVR

Belgische Natuur- en Vogelreservaten
Vautierstraat 29, 1040 Brussel
02/648.37.46. of
Kon. Elisabethlaan 57, 9000 Gent
091/22.75.41.

BRT

Belgische Radio en Televisie
August Reyerslaan 54, 1040 Brussel
02/737.31.11.

BWU

Biologiewinkel Utrecht
Oude gracht 320, 3512 PL Utrecht
0031/30 - 39.73.23.

C.E.S.T.

Centrum voor energiebesparing en schone technologie
Oude Delft 180, 2611 HH Delft
0031/15 - 13.12.60.

CLM

Centrum voor Landbouw en Milieu
Oude Gracht 197, 3511 NG Utrecht of
Antwoordnr. 9084, 3500 ZA Utrecht
0031/30 - 32.24.81.

CSA

Collectif strategies alimentaires
Quai du commerce 9, 1000 Bruxelles
02/218.47.27.

DAW/DKT

De Andere Weg/De Kleine Televisie
Vlamingstraat 40, 9900 Eeklo
091/77.18.14. of
Leest 130, 9950 Waarschoot
091/77.37.82.

DKA

Postbus 161, 5280 AD Boxtel, Nederland
0031/41 - 16.84.921.

DOP

Dienst Overheidspublicaties
Postbus 20.014, 2500 EA Den Haag
0031/70 - 78.98.85.

EG-voorlichting

Commissie van de Europese Gemeenschappen
Wetstraat 200, 1049 Brussel
02/235.52.61.

GAJK

Gelders Agrarisch Jongeren Centrum
Kontakteren via NAJK

HHN

Honger hoeft niet
Ondergracht 42, 3511 AR Utrecht Nederland
0031/30-31.65.66.

INT

Instituut voor natuur en techniek
Tervurenlaan 62, 1040 Brussel

IVN

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, Nederland
0031/20 - 22.81.15.

JNM

Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming
Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent
091/23.47.81.

KBS

Koning Boudewijn Stichting
Brederodestraat 21, 1000 Brussel
02/511.18.40.

LBS

Landbouwschap
Prinsenvinkenspark 19, 2585 Den Haag, Nederland
0031/70 - 52.66.66.

LSME

Landelijk Steunpunt Milieu - edukatie
Damrak 28 - 30, 1012 LJ Amsterdam, Nederland
0031/20 - 261.716.66.

MB

Mediabib
Gallaitstraat 78, 1000 Brussel
02/216.50.06.

MD

Milieudefensie
Damrak, 26
1012 LJ Amsterdam
020/22.13.66.
voor België: via INFODOK
Bogaardenstraat 79
3000 Leuven
016/22.87.44.

M&L

Monumenten & Landschappen (AROL)
Afdeling Pers & Voorlichting
Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel
02/513.99.20.

MLB

Ministerie van Landbouw
Dienst Informatie
Bolwerklaan 21, 1000 Brussel
02/211.72.11.

MLBV

Ministerie van Landbouw en Visserij (Nederland)
Direktie Voorlichting en externe betrekkingen
Bezuidenhoutseweg 73, Postbus 20401, 2500 EK
's Gravenhage, Nederland
0031/70 - 79.36.04.

MRD

Milieuraad Drente
Hertenkamp 6, 9401 HL Assen
0031/59 - 20.12.585.

MW

Milieuwinkel Amsterdam
Henri Polaklaan 42, 1018 CT Amsterdam, Nederland
0031/20 - 24.49.89.

NAJK

Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt
Postbus 816, 3500 AV Utrecht, Nederland
0031/30 - 73.08.30.

NCRV

Nederlandse Christelijke Radio Omroep
Postbus 121, 1200 JE Hilversum, Nederland
0031/35 - 71.99.11.

NM

Natuurmonumenten
Noordereinde 60, 1243 JJ 's Graveland
0031/35 - 62.004.

NMFO

Natuur en Milieu Federatie Overijssel
Thorbecke Gracht 22, 8011 VN Overijssel
0031/38 - 21.71.66.

PLO

Plattelandsontwikkeling VZW
Koningin Elisabethlaan 51, 9000 Gent
091/21.11.48.

RVNL

Regionale Vereniging Natuur en Landschap
Gilainstraat 1, 3300 Tienen
016/81.40.78.

SLM

Staatssekretariaat voor Leefmilieu
Wetstraat 56, 1040 Brussel
02/230.49.25.

SME

Stichting Milieu-edukatie
Postbus 13030, 3507 LA Utrecht, Nederland
0031/30 - 71.37.34.

SNM

Stichting Natuur en Milieu
Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, Nederland
0031/30 - 33.13.28.

STAATSUITGEVERIJ

Postbus 20014, NL-2500, EA 's Gravenhage

VELT

Vereniging voor Ekologische Leef- en Teeltwijze
Welkomstraat 18, 2220 Wommelgem
03/353.80.53.

VROM

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke
Ordening en Milieubeheer
Centrale Directie Voorlichting en Externe Betrek-
kingen
Van Alkemadeaan 85, 2597 AC Den Haag

WEME

Wereldmediatheek
Kerkstraat 150, 2008 Antwerpen
03/235.02.72.

WIS

Werkcentrum Internationale Solidariteit
Dirk Smitsstraat 76, 3031 XE Rotterdam, Neder-
land
0031/10 - 41.11.488.

WWF

Wereld Natuurfonds Vlaanderen
Waterloosesteenweg 608, 1060 Brussel
02/347.47.70.

KOLOFON

- Samenstelling : Luc Goeteyn, Geert Van den Broeck, Marleen Henrix
- Tikwerk : Bea Lootens
- Lay-out : Dominique Van Ackeren
- Druk : Acco

KB van 7 april waarbij het verkopen, het afstaan onder bezwarende titel of niet en het afleveren van sommige geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik die één of meerdere stoffen met hormonale of thyreostatische werking bevatten, wordt verboden (BS 08.06.'88): verbiedt het verhandelen van een aantal specifieke stoffen.

PERSOVERZICHT

"Schoon" autorijden zeer nabij (Nieuwsblad T-W 07.06.'88; Walter Rombouts): over de manieren waarop koolmonoxyde, stikstofoxyden en koolwaterstoffen in de uitlaatgassen van auto's (otto-motor) bestreden worden; de katalysator, de Lambda-sonde en de magere-mengsel motoren.

Het kan vriezen, het kan dooien (Knack 08.06.'88; Lode Willems): naar aanleiding van een symposium in Louvain-la-Neuve een artikel over de verandering van het klimaat, die als een vaststaand feit beschouwd wordt.

Europa zonder grenzen ondergraaft de nationale milieuverworvenheden (PT-Aktueel 08.06.'88; Gerard van Nifterik): Het toekomstige Europese vrijhandelsfestijn heeft bij de milieubewegingen nogal wat pessimisme teweeg gebracht. Het Europa van na 1992 beoogt immers de wederzijdse erkenning van elkaars wettelijke toelating van produkten; zo wordt er bijvoorbeeld een procedure aangespannen tegen Denemarken omdat de Denen per 1 april van dit jaar het gebruik van asbest in remvoeringen en koppelingsplaten van auto's verboden.

Gaia: de aarde als superorganisme (de Volkskrant 11.06.'88; Hans Pakker): over de hypothese van de Britse chemicus James Lovelock.

Oplosmiddelen kunnen hersenschade veroorzaken (de Volkskrant 11.06.'88; Fons Tuinstra): over de effecten van organische oplosmiddelen op het zenuwstelsel.

Giftig industrieel afval vergt meer aandacht dan kernafval (DS 14.06.'88; Antoon Wouters): over de berging van giftig chemisch afval.

Eurofat gaat frituurvetten milieuvriendelijk recycleren (FET 15.06.'88): indien de nodige vergunningen worden afgeleverd, hoopt de nv Eurofat in de herfst te kunnen starten met het recycleren van frituurvetten op een milieuvriendelijke manier. Het restprodukt zou een gemakkelijke afzet vinden in de zeep-, kaars- en kosmetika-industrie.

Er zit weer snoek in de Rijn (HBvL 16.06.'88; Fernand Peters): Nadat in de jaren '60 de vroegere "romantische Rijn" vakkundig omgevormd werd tot de riool van Europa, bracht het besef dat economische welvaart niet mag tot stand komen ten koste van de mens en zijn leefwereld miljardeninvesteringen (vooral in de Duitse chemie-sektor) in installaties voor verwerking van afval.

Kalkar volgend jaar zeker niet in gebruik (GvA 17.06.'88; Rink Drost): de feiten over de snelle kweekreaktor nog eens op een rijtje.

De weg naar vriendelijker kernenergie is nog lang (GvA 18.06.'88; Guido Swillen): over de huidige stand en de toekomstmogelijkheden van kernfusie.

Elektriciens investeerden al 1 miljard in Doel V (DM 22.06.'88; Yves Desmet): over de provocatie van de elektriciteitsproducenten i.v.m. de N8

Miet Smet klopt op alle deuren (Knack 22.06.'88; Anne Geerts): een interview met de staatssecretaris voor leefmilieu over de vervuiling van de Noordzee.

Is er nog jodium aan zee? (Knack 29.06.'88; Anne Geerts): neerslag van een gesprek met Guido Adriaenssens van Test-Aankoop over de toestand van de Noordzee.

"Droogte in Middle West is gevolg van broeikasfeft" (DM 30.06.'88) over de droogte in Amerika en de luchtverontreiniging sinds de industriële revolutie.

Overheid verantwoordelijk voor veilig beheer kernafval (HV 08.07.'88; Walter De Taeye): over het eindrapport van de parlementaire onderzoekskommissie rond kernafval. Ze spreekt zich uit voor een hernieuwd beleid, waarbij de politieke aansprakelijkheid bij de overheid ligt en de afvalproducenten alle kosten moeten betalen.

Niet wachten tot het woud in elkaar klappt (DS 12.07.'88; Leo Schrooten)

Berggebied zwaarder getroffen door bossterfte dan laagland (DS 13.07.'88; L. Schrooten)
Als erosie rotsen bloot legt, is groene bergland al verdwenen (DS 14.07.'88; L. Schrooten)
Bergboer is landschapsverzorger met veel subsidies van overheid (DS 15.07.'88; L. Schrooten)

Zonnekollektor ruimt in berghutten onontkoombare dingen des levens op (DS 16.07.'88; L. Schrooten) een reeks artikels over bomen, bossen en bergen: het fenomeen "Waldsterben", een jaarlijkse schade-inventaris in Zwitserland, erosie, de problemen van de bergbevolking en de druk van het toerisme op het milieu.

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Op vraag van Jos Geysels (Agalev) laat Gaston Geens weten dat er op de Vlaamse kabinetten en in de Vlaamse administraties nergens gebruik gemaakt wordt van kringlooppapier, met uitzondering van de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM). Reden: het gebruik van recyclagepapier geeft aanleiding tot meer defekten en derhalve grotere onderhoudskosten van de bureel- en fotokopieermachines; bovendien blijkt de netto-inkoopprijs van kwantitatief evenwaardig kringlooppapier hoger te zijn dan die van wit off-set papier. Dixit Geens. (Vl.R., V&A, nr. 6, 6.6.1988, blz. 133; vraag 20 van J. Geysels van 19.4.1988).

De heer Roger Blanpain (VU) maakt zich zorgen over het feit dat er op slechts 200 meter van het universitaire ziekenhuis Pellenberg (nabij Leuven) een stort voor huisvuil werd geopend; dit ondanks een negatief standpunt van de Brabantse Bestendige Deputatie, de academische overheid en het ziekenhuispersoneel. Gemeenschapsminister Jos Dupré maakt zich minder zorgen. In de vergunning werden tal van strenge exploitatievoorwaarden opgenomen. "Het ziekenhuis zal DERHALVE weinig of geen hinder ondervinden van de stortactiviteiten". (Vl.R., V&A, nr. 5, 5.5.1988, blz. 115-116; vraag 48 van R. Blanpain van 6.4.1988).

Op vraag van Norbert De Batselier (SP) geeft de staatssecretaris voor energie, Elie Deworme, een aantal cijfers in verband met het in ons land geproduceerde laag radioactief afval. Tussen 1983 (stopzetting van de dumping in zee) en het einde van de ontmanteling van alle huidige kerninstallaties in het jaar 2050 zal er 150.000 m³ laag actief gekonditioneerd afval geproduceerd worden. Dit volume stemt overeen met een kubus met een zijde van 53 meter! Van nu tot in 2024 zal er 59.500 m³ afval geproduceerd worden (1600 m³ per jaar); van 2025 tot 2050: 86.000 m³ (3300 m³ per jaar). En hoe zou het zitten met het middel en hoog radioactief afval? (Kamer, V&A, nr. 14, 28.6.1988, blz. 904-906; vraag 5 van N. De Batselier van 6.5.1988).

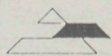
Gebruikte afkortingen:

HBvL: Het Belang van Limburg
DFET: De Financieel-Economische Tijd
GvA: Gazet van Antwerpen
HLN: Het Laatste Nieuws
DM: De Morgen
DS: De Standaard
PT: Polytechnisch tijdschrift
HV: Het Volk
PT-Aktueel: Polytechnisch tijdschrift

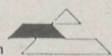
BS: Belgisch Staatsblad
B.Vl.Ex.: Besluit van de Vlaamse Exekutieve
KB: Koninklijk Besluit
MB: Ministerieel Besluit
V&A: Vragen en Antwoorden
Vl.R.: Vlaamse Raad

Van de in deze rubriek vermelde persartikels, wetten, dekretten, besluiten, en vragen & antwoorden kan schriftelijk of telefonisch een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514 05 00. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

•ADVERTENTIE•

centrum voor milieusanering
centre for environmental sanitation

RIJKSUNIVERSITEIT GENT

FAKULTEIT VAN DE LANDBOUWWETENSCHAPPEN

POSTGRADUAAT TOT HET BEKOMEN VAN DE GRAAD:

- LICETIAAT IN DE MILIEUSANERING
- APOTHEKER-SPECIALIST IN DE MILIEUSANERING
- INGENIEUR IN DE MILIEUSANERING

Toegankelijk voor :

- Licentiaten in de wetenschappen (groepen scheikunde, aard- en delfstofkunde, dierkunde, plantkunde en aardrijkskunde)
- Apothekers
- Doctors in de genees-, heel- en verloskunde
- Doctors in de diergeneeskunde
- Burgerlijk ingenieurs
- Landbouwkundig ingenieurs
- Ingenieurs voor de scheikunde en de landbouwindustrieën
- Industrieel ingenieurs (mits gunstig advies van de Raad van het CMS en van de Raad van Beheer van de RUG).

Duur : éénjarige studie met mogelijkheid van spreiding

In oktober 1988 wordt ook gestart met een tweejarige opleiding in het Engels, leidend tot de graad van MASTER OF SCIENCE IN ENVIRONMENTAL SANITATION.

Inlichtingen: Sekretariaat Centrum voor Milieusanering
J. Plateastraat 22 - 9000 Gent
Tel.: 091/25.75.71 post 4106

MILIEUVRIENDELIJKE LANDBOUW GEEN WENSROOM

LANDBOUW TWEEMAAL ANDERS

Op het kongres van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten op 18 juli kwamen de wrijvingen tussen landbouw en milieu regelmatig aan bod. Marc De Coster, voorzitter van de B.N.V.R.-beleidswerkgroep en van de Bond Beter Leefmilieu-werkgroep landbouw, stelde een bimodaal model voor "om uit de spiraal van ellende te komen" en om aan de belangen van landbouwers, belastingbetalers, konsumenten en het milieu tegemoet te komen. De beste landbouwgronden worden voorbehouden aan efficiënte bedrijfsvoering en verfijnde, hoog-produktieve, geïntegreerde teelttechnieken met ruimte voor een netwerk van groene lijnen. Minder geschikte gronden krijgen als prioriteit de natuurbehoudsfunctie. Buiten de kernreservaten wordt hier aan beheerslandbouw gedaan.

Kansen hiertoe ziet Marc De Coster in de ommezwaai die zich opdringt in het Europees landbouwbeleid en de recente voorstellen hiertoe in de Europese Commissie. Vandaar onze eerste vraag.

Welk oordeel heb je over het Europees landbouwbeleid?

Op dit ogenblik moet het Europees landbouwbeleid noodgedwongen een drastische ommezwaai nemen om de eenvoudige reden dat het financieel onbetaalbaar wordt. Ik denk dat elke landbouwminister en zeker zijn kollega's het daarover eens zijn.

Als men het op Europees niveau bekijkt, is er geen enkele reden om te vrezen dat wij niet genoeg voedsel zouden hebben. Integendeel, of het nu gaat over zuivel, rundsvlees, varkensvlees, aardappelen, alle granen, eieren, binnen het Europa van de Twaalf is er een zelfvoorzieningsgraad van minstens 100% en met die overproductie kan men niet op de wereldmarkt omdat de prijzen daar veel lager liggen. Om puur economische redenen kan dit produktiestimulerend beleid onmogelijk verdergaan. Er moeten een aantal mechanismen in werking gezet worden om de produktie te beperken. Dit is de voorbije jaren gestart met de melkkwota, produktiebeperking in de suiker en met de verplichting dat alle lidstaten de landbouwers moeten aansporen 20% van de oppervlakte van hun bedrijf uit produktie te nemen.

Tegelijk zijn er sterke sociale veranderingen. De globale tewerkstelling in de landbouw is gedaald en blijft dalen. Het merendeel van de subsidies gaat niet naar de landbouwer, maar naar zaken zoals opslag en transport van overschotten.

Ook belangrijk is het onverminderd blijven stijgen van de produktiviteit per hektare en per dier.

De nood aan oppervlakte in de toekomst zal blijven verminderen.

Ook als er op een milieuvriendelijke manier gewerkt wordt?

Ik denk van wel. In eerste instantie is het niet zo dat werken op een milieuvriendelijke manier betekent dat uw produktiviteit plots heel sterk daalt. Voor een aantal gewassen is dat zeker niet zo.

Het is technisch en wetenschappelijk op korte termijn zeer wel mogelijk om in de landbouw op milieuhygiënisch vlak veel zorgzamer, met een meer verfijnd management te werken.

Is daar al onderzoek naar verricht?

Als je de resultaten analyseert, zoals in het Nederlandse proefbedrijf O.B.S. gebeurd is, dan merk je dat voor verschillende gewassen er een zelfde opbrengst per hektare is. Voor andere ligt dit lager. Voor de landbouwer gaat het in dit geval om het verschil in de kosten en in de baten en daar blijkt dat met een milieuvriendelijke manier van werken, in de zin van geïntegreerde landbouw, een beter inkomen kan verworven worden dan in de gangbare landbouw die veel meer bestrijdingsmiddelen inzet.

Produktie en kostprijs kunnen bij milieuvriendelijk telen op een soortgelijk niveau gehouden worden, maar dit betekent nog niet dat voor elke teelt afzonderlijk de milieuvriendelijkste weg effectief wordt gekozen. De ontwikkeling in de landbouw tot nu toe is er globaal één geweest van uitstoot

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

van arbeidskrachten ten voordele van een geïntensifieerd gebruik van chemikaliën onder vorm van bestrijdingsmiddelen en groeistimulatoren en van energie onder vorm van kunstmest.

Je kunt als algemene stelling naar voor schuiven dat een toename van produktiviteit gepaard gaat met minder verspilling van produktiemiddelen, of dit nu over bestrijdingsmiddelen, energie of mest gaat. Op het ogenblik dat uw totale produktie bevroren wordt -en dit is duidelijk de beleidsoptie voor een heleboel dingen- en dat uw produktiviteit stijgt, kun je zeggen dat er, globaal gezien, minder verspilld wordt. Met nieuwe kultuur-variëteiten met een hogere opbrengst per hektare en een efficiëntere stikstofopname verkleint de stikstofuitspoeling per eenheid produkt.

Dit is een algemeen model, maar in de praktijk blijkt dat niet elke teelt deze weg opgaat. Een voorbeeld is "Plant Genetic Systems". Aanvankelijk onderzochten zij het ziekteresistent maken van planten. In 1986 pakten ze uit met de rupsdodende tabakspiant. Vervolgens ontwikkelde P.G.S. in '87 gewassen die resistent zijn tegen het herbicide Basta van hun financier, de chemiereus Hoechst. Het is deze laatste variëteit die nu op proefvelden verder wordt uitgetoetst. De geldmiddelen worden in de eerste plaats geïnvesteerd in de ontwikkeling van de minder milieuvriendelijke, herbicidegebruik bevorderende variëteit.

Het is reëel om zich af te vragen waar het geld vandaan komt. De overheid moet, naar mijn mening, zelf ook middelen inzetten om in testprocedures een aantal effecten na te gaan, zoals: is dat een stabiel gegeven in die planten? Kunnen er bij het werken met genetisch gemanipuleerde planten geen onverwachte en ongewenste gevolgen optreden? Er is dringend nood aan een goed op poten staande regulering. Intrinsiek zitten in biotechnologie kansen om veel milieuvriendelijker te gaan werken en het is aan de overheid om op deze snelle ontwikkelingen toe te zien. Momenteel zijn er heel weinig mechanismen om dit in de hand te houden.

En ook buiten de biotechnologie zijn er technieken waardoor milieuvriendelijker kan gewerkt worden.

Wat met het wetenschappelijk onderzoek in overheidshanden?

Een zeer belangrijke taak ligt bij de rijksstations. Er wordt daar ook gezocht in de richting van geïntegreerde bestrijding, maar ik vrees dat dit eerder sporadisch is en er geen duidelijke beleidslijnen inzitten. We zouden zoals in Nederland moeten komen tot een meerjarenplan gewasbescherming met duidelijke doelstellingen.

Een sturende faktor in het toekennen van overheidsgeld aan landbouwkundig onderzoek moet de milieufaktor zijn, veel meer dan nu het geval is. En als dit ook impliceert dat er meer geld ter beschikking gesteld wordt aan onderzoek en ontwikkeling, dan vind ik dat men die konsekwentie moet nemen.

Dit is ook in het voordeel van de landbouwers. Met een bevrozing van de produktie en de prijzen ligt de enige manier om het inkomen op peil te houden juist in zorgvuldig management: het drukken van de kosten bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen, energie en mest. Dit is de enige weg die voor landbouwers én voor het milieu positieve resultaten oplevert.

De adviezen van de Bodemkundige Dienst van België voor toediening van fosfaten sluiten nu reeds aan bij de milieukundige norm. Ook uit Nederland komen positieve signalen. Een veehouder uit Gelderland bereikt dankzij een nieuw graszaadmengsel topopbrengsten op graasweiden met een minimale stikstofgift van 40 kg. Milieuvordelen: bijna geen uitspoeling van nitraten en vermindering van het gebruik van krachtvoer.

Loopt alles vanzelf wel van een leien dakje?

Ik wil onderstrepen dat we niet meer moeten denken dat dat allemaal zeer eenvoudig is. Er is wel degelijk fundamenteel en toegepast onderzoek voor nodig. Er is tijd nodig voor er tastbaar resultaat uitkomt, net zoals voor genetische manipulatie. Dit wil zeggen ettelijke jaren. Het ministerie van landbouw moet hier zijn verantwoordelijkheid nemen.

Het voorlichtingsaspect is tevens heel belangrijk. De rijkslandbouwingenieurs presteren tot nu toe weinig op dit vlak.

Hoe breng je dat allemaal meer in beweging?

Vanuit de milieubeweging moeten we de positieve signalen steeds luider laten horen. We mogen niet voetstoots aannemen dat het niet anders kan. Het is wel mogelijk milieuvriendelijker te werken en om inkomensvorming op peil te houden. Trek maar een parallel met ontwikkelingen in de industrie. Alternatieven zoals kwikvrije batterijen, vervangingsmiddelen voor CFK's en asbestvrije remvoering zijn mogelijk geworden door konstruktief overleg vanuit de overheid en door het anticiperen vanuit de bedrijfswereld op zich anmeldende wetsveranderingen. Als daar financiële stimulansen voor nodig zijn, zoals investeringspremies of fiskale ingrepen, dan kan dat.

Financiële instrumenten kunnen ontwikkelingen in een bepaalde richting duwen. Maak goedkoper wat je verkiest, en duurder wat je wil uitstoten.

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

In Zweden is er een heffing op kunstmest en bestrijdingsmiddelen. De opbrengst komt ten goede van het onderzoek. Milieu-ekonomen vinden dit een goede financieringsbasis. En het Nederlandse Centrum Landbouw en Milieu verspreidde onlangs nog een persbericht waarbij op basis van een Duits onderzoek een heffing op kunstmest als positief voor het milieu werd beschreven. Dit moet ook bij ons kunnen. Er zijn precedents. De heffing op de lozing van afvalwater in de riolering heeft in Nederland een duidelijke invloed gehad. Alleen al het bestaan van die heffingen kan heel wat ogen doen openen.

Beheerslandbouw nu, de tweede tak van het bimodaal model. Hoe organiseer je dat?

Er zijn, om te beginnen, twee mogelijkheden. Eén, maak gebruik van de uitbreiding van de compenserende vergoedingen voor natuurlijke handikaps, dit is de zogenaamde bergboerenregeling. In Nederland wordt dit gebruikt in gebieden met een hoge grondwaterstand. Er zijn middelen beschikbaar vanuit Europees niveau en dit moet aangevuld worden met middelen op Belgisch niveau.

Een tweede weg is aan de landbouwer die zelf iets aktiefs aan natuurbeheer doet: later maaien, minder gebruik van bestrijdingsmiddelen en mest, beheer van poelen en houtwallen, een maatschappelijke vergoeding toekennen. Dit kan met behulp van beheersvergoedingen of fiscaal. Fiscaal wil zeggen dat marginale gronden, zoals die met hoge waterstand, minder belast worden op voorwaarde dat een aantal regels worden nageleefd. We moeten afstappen van de fiskale schaal per landbouwstreek. Per streek zijn er grote verschillen in produktiviteit en natuurlijke handikaps. Kijk maar naar de Dijlevallei en het leemplateau een kilometer verderop.

Zullen landbouwers zich dan niet tot parkwachters gedegradeerd voelen?

Het beeld dat het brede publiek meer en meer krijgt van de landbouwers is juist een heel negatief beeld van mensen die omwille van financiële voordelen milieuvervuilend en natuurvernietigend werken. Beheerslandbouw kan een volledige ommekeer betekenen voor het imago van de boer omdat die dan zelf probeert om natuurvriendelijk te werken.

Toen men daar in Nederland voor het eerst mee uitpakte, stootte dit op heel wat weerstand en ongelooft, maar nu zijn er reeds beheersovereenkomsten met duizenden landbouwers. Ook in West-Duitsland is daar veel interesse voor.

Wat zijn de kosten?

In Nederland loopt dat van 100 tot 1100 gulden per hectare, afhankelijk van het pakket maatregelen en het gebied. Men mag niet vergeten dat het achterwege laten van intensieve ontwatering, het rechte trekken van beken en de hierdoor veroorzaakte problemen van versnelde waterafvoer met de bouw van wachtbekkens, veel geld uitspaart. Ook verborgen, maatschappelijke kosten moeten in rekening genomen worden. De waterhuishouding wordt overhoop gehaald en de landbouw krijgt problemen met het afspoelen van vruchtbaar leem dat terecht komt in beken en rivieren. In het voorjaar van '86 veroorzaakte dit in een aantal dorpskommen schade die in de honderden miljoenen liep.

Welke gebieden in Vlaanderen kunnen hiervoor in aanmerking komen?

In uitvoering van de Europese richtlijn, en dit is een verplichting, dienen ook in Vlaanderen de 23 gebieden aangewezen te worden waar voor een aantal vogelsoorten belangrijke wetenschappelijke criteria gelden. In deze 23 gebieden bestaan vaak al natuurgebieden met daarrond landbouwgronden. Daar zou men direct kunnen starten met proefprogramma's met beheersovereenkomsten, bergboerenregeling of puur fiskale maatregelen.

Biedt het recente set aside-braakleggingsprogramma kansen?

Als het in het rundveesektor kan met een vermindering van het aantal eenheden grootvee per hectare, dan wel. Verder mag niet het verkeerde beeld ontstaan dat uit produktie genomen akkerland zich plots zou omvormen tot natuurreservaat. Hiervoor moet je kijken naar de ekologisch kansrijke gebieden, de beek- en riviervalleyen, de overgangsgebieden, de streken zonder ruilverkaveling.

Nog een uitsmijter als afsluiter?

Wat ik hier verteld heb is geen wishful thinking. Of het doorgaat is gewoon een kwestie van die keuze te maken en die ook uit te voeren.

David Martens

Landbouw en Milieu

Landbouw en Milieu

B E R I C H T E N

HERBEBOSSING

Volgens een nieuwe studie van het Worldwatch Institute is herbebossing essentieel na eeuwen van niet te stoppen verlies van bomen. Tenminste 130 miljoen hectare nieuwe bomen zullen nodig zijn tegen het jaar 2000 om tegemoet te komen aan de vraag naar houtprodukten en brandhout en om de natuurlijke rijkdommen van grond en water te stabiliseren. Terwijl de bossen in industriële landen vrij stabiel zijn, worden ieder jaar ongeveer 16 miljoen hectare bos in de tropen vernietigd. Spijtig genoeg is de hulp bij herbebossing te klein. De globale hulp-bijdragen voor herbebossing zijn nochtans gestegen van 600 miljoen dollar in 1984 naar 1 biljoen dollar in 1988.

AK

Worldwatch Institute

HORMONENVRIJ VLEES

Het blijft windstil rond het massale misbruik van groeistimulatoren in de vetmesting. Een onafhankelijke en degelijke controle kan maar gebeuren wanneer op de landbouwbedrijven zelf afdoend wordt gecontroleerd op alle dieren en wanneer de slagers zich onderwerpen aan een strenge administratieve controle over de aankooppolitiek. "HORMONENVRIJ VLEES" is het enige label dat de konsumenten die maximale garanties biedt. Plattelandsontwikkeling vzw werkt al enkele jaren om een geloofwaardig afzetcircuit uit te bouwen.

De nieuwe lijst van erkende producenten en slagers die het kwaliteitslabel in Vlaanderen mogen voeren, kan gratis aangevraagd worden bij Plattelandsontwikkeling vzw, Koningin Elisabethlaan 51, 9000 Gent.

GV

HORMONENVRIJ VLEES

DIERENTUIN

Met een brief aan de Bestendige Deputatie van Antwerpen protesteert de Wielewaal-afdeling Netevallei tegen de voorgenomen oprichting van een privé-dierentuin te Wiekevorst. Meer informatie omtrent de aktie krijg je van Sylvain Wuyts; Kleistraat 7 te 3100 Heist-op-den-Berg.

GV

BAALHOEKKANAAL

De Stichting Natuur en Milieu en de Zeeuwse Milieufederatie hebben de Tweede Kamer verzocht het Baalhoekkanaal uit het Struktuurschema Vaarwegen te schrappen. Minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat heeft onverwacht voorgesteld het reeds jaren omstreden kanaal daarin op te nemen, met het oog op de onderhandelingen met België over de zgn. waterverdragen, die o.a. betrekking hebben op de aanvoer van Maaswater naar Nederland. Het Baalhoekkanaal, dat een rechtstreekse verbinding moet vormen tussen Antwerpen en de Westerschelde, zal grote nadelige gevolgen hebben voor natuur, milieu en landschap, met name voor het Verdrongen Land van Saeftinge.

GV

BOSRESERVATEN

Eind 1987 kende de toenmalige Gemeenschapsminister van Volksgezondheid en Leefmilieu zes staatsbossen het statuut natuureservaat toe. Natuurreservaten vzw en werkgroep Kritisch Bosbeheer Vlaanderen zetten zich achter deze belangrijke principiële beslissing. Dit kan slechts een eerste stap zijn in de erkenning van de natuurbewoudsfunctie van onze Vlaamse bossen. Daarom is een verderzetten van dit beleid een noodzaak.

JVB

MENSELIJKE EKOLOGIE

Een interdisciplinaire benadering van de milieuproblematiek vindt men in het postuniversitair onderwijs over Menselijke Ekologie ingericht door de V.U.B. Deze bijzondere licentie, van medio oktober toe einde maart (op zaterdagen), staat open voor houders van een universitair diploma, architecten en geïnteresseerden met aandacht voor de ekologische problematiek. Voor nadere inlichtingen schrijf je naar: Menselijke Ekologie, V.U.B., Pleinlaan 2, 1050 Brussel, tel.: 02/641.34.08.

GV

BTTB

De Bond van Trein-, Tram- en Busgebruikers vindt in het regeerakkoord enkele positieve intenties inzake het mobiliteitsbeleid. Een échte visie op de toekomstige taak voor het openbaar vervoer ontbreekt. De opsplitsing van bevoegdheden tussen nationale en gewestelijke regering dreigt een samenhangend mobiliteitsbeleid onmogelijk te maken. Toch geeft de BTTB Verkeersminister Dehaene krediet.

GV

5 JAAR LANGDONKEN

Met een aankoop van 3ha 63a werd in 1983 de eerste steen gelegd voor wat nu het natuurreservaat 'De Langdonken' is. Sedert augustus 1985 is een blok van 150 ha als beschermd landschap geklasseerd. Vijf jaar Langdonken is meteen de start voor een nieuwe fondswervingscampagne: giften vanaf 1000 fr. zijn fiscaal aftrekbaar, als ze gestort worden op de rekening van het Reservatenfonds B.N.V.R. 293-0212075-88, project nr. 10 'De Langdonken'.

GV

HEEFT HET TROPISCH WOUD EEN TOEKOMST?

De WWF heeft een rapport uitgegeven over Latijns-Amerikaanse wouden. Dit rapport werd uitgebracht voor de raadsvergadering van de ITTO (International Tropical Timber Organisation) in Rio De Janeiro (Brazilië).

Deze organisatie voor tropische houtsoorten (42 leden) kwam nooit tevoren samen in een land dat tropisch hout voortbrengt.

In dit rapport stellen 30 Latijns-Amerikaanse artiesten en schrijvers de toekomst van het tropisch woud in vraag. Adam Markham, uitgever van het rapport, merkt op dat de wereld de ITTO-afgevaardigden moet doen beseffen dat de toekomst grotendeels in hun handen ligt.

Voor meer informatie: Zwitserland, Leyla Alyanak, WWF-International, 1196 Gland.

AK

NATUURKIJKERTJES

In het Bezoekerscentrum Molsbroek te Lokeren worden door de vzw. Durme natuurkijkertjes te koop aangeboden. Ze bestaan uit een cilindervormig potje in doorschijnende plastic waarbij een los deksel met ingebouwde loop hoort. Een dergelijk voorwerp opent perspectieven naar natuurbeleving met aandacht voor natuur-eerbiediging; planten en kleinere diertjes kunnen levend bekeken worden.

GV

MEERMANSTARIEF OPENBAAR VERVOER

Na het succes van de jaarlijkse treintrambusdagen (TTB) stellen de openbaar vervoerbestedingen gedurende het ganse jaar een individuele TTB-kaart beschikbaar. De bond van trein-, tram- en busgebruikers (BTTB) herinnert er aan dat dit succes veel te maken heeft met het prijsvoordeel van het TTB-groepsbiljet. De gebruikersvereniging pleit dan ook -naast de individuele TTB-kaart- voor een echt TTB-meermans-tarief, geldig op het gehele openbaar vervoer in België. Dat dit geen ongunstige gevolgen voor de ontvangsten te weeg brengt, blijkt bij de Nederlandse Spoorwegen waar o.a. door de invoering van dit meermanstarief (oh wonder!) elk jaar méér mensen met het openbaar vervoer rijden.

GV

EEN FORUM OVER EKO-GLASNOST IN HET WESTEN

De Eko-Glasnost is aangekomen in West-Europa. Gekreëerd door Sovjetrussische wetenschapslui om een nieuwe denkwijze uit te drukken van openheid en samenwerking met Westerse landen op het gebied van leefmilieu, werd dit gegeven op de proef gesteld ter gelegenheid van een samenkomst zonder voorgaande, die plaats had van 15 tot 17 juni in Zwitserland op de zetel van de UICN te Gland.

Volgens M. Zbigniew Karpowicz is "dankzij de Glasnost het natuurbehoud een aktueel discussiepunt geworden".

De organisatoren verklaarden dat door deze samenkomst de eerste stap is gezet naar een serie activiteiten tussen milieuspecialisten van het Oosten en Westen.

Voor meer inlichtingen: Liz Hopkins, UICN, Av. du Mont-Blanc, 1196 Gland, Zwitserland. tel. (022)64.71.81.

AK

AANKOOPSUBSIDIES

Om de natuurverenigingen in hun aankooppolitiek te stimuleren en te steunen heeft de Provincieraad van Limburg een subsidiëeringsreglement goedgekeurd. De verenigingen die in aanmerking komen voor een tegemoetkoming van 30% zijn B.N.V.R., de Wielewaal en de vzw Stichting Limburgs Landschap. Er werd een lijst opgesteld met 64 gebieden, vooral beekvalleien en vijvergebieden, waarvan de bescherming prioriteit verdient.

GV

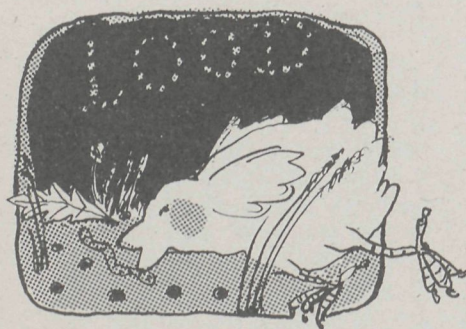
BOOMPLANTAKTIE

Om het streekeigen groen en fruit in eigen streek te promoten, organiseert de Stichting Omer Wattez voor de derde maal haar boomplant-aktie; dit op 12 november 1988. Voor een gratis plant-gids geef je een seintje aan het Milieucentrum aan de Kattestraat 23 te 9700 Oudenaarde, tel. 055/31.80.91.

GV

DOOD DOOR LOOD

Senator G. Janzegers heeft een ontwerp van dekreet opgesteld betreffende het verbod van lood in hagelpatronen en bij de sportvisserij. Bij het afvuren van een hagelpatroon verspreiden zich honderden loodkorreltjes, die (omdat lood moeilijk oplost) geruime tijd blijven liggen op de grond of op de bodem van beken, vijvers, e.d. Zowel Deense als Amerikaanse onderzoeken hebben aangetoond dat loodkorrels in de natuur vogels kunnen

vergiftigen. De vogels nemen het lood op bij het 'grondelen' naar voedsel of bij het zoeken naar kropsteentjes. Zelfs het opnemen van enkele loodkorrels kan voor een eend dodelijk zijn; het lood verlamt het zenuwstelsel.

De senator stelt dan ook een totaal verbod voor op de productie, in- en uitvoer, verkoop en gebruik van hagelpatronen en visloodjes die lood bevatten; alleen stalen korrels zijn toegelaten.

GV

MILIEUMEMORANDUM

Onder koördinatie van Werkgroep Isis werd door de afgevaardigden van de Noord-Limburgse verenigingen een werkdocument opgesteld dat voor de komende gemeenteraadsverkiezingen de nodige krachtlijnen moet leveren waarop een goed leefmilieubeleid kan geënt worden.

Voor de realisatie wordt gesteund op een schepen bevoegd voor leefmilieu en ruimtelijke ordening, een volwaardige geïntegreerde milieudienst en een adviesraad. De diverse verenigingen willen participeren in het beleid; hun kennis, ervaring en ondersteuning aanbieden.

GV

NATUUR- EN KULTUURPATRIMONIUMPRIJS 1988

Sinds 1982 kent de internationale "Conservation Foundation" jaarlijks een Prijs voor het Natuur- en Kultuurpatrimonium toe. De wedstrijd, onder bescherming van Ford Motor Company n.v. staat open voor partikulieren en verenigingen en stelt de bevordering van initiatieven m.b.t. de natuurbescherming en de valorisatie van het nationaal erfgoed centraal.

GV

BIOGARANTIE

De koepel van beroepsverenigingen uit de biologische landbouw heeft het nieuw label 'Biogarantie' gelanceerd. Dit label, dat door de meer dan 100 Belgische biologische telers gebruikt wordt, biedt de consument 100% zekerheid dat hij met een echt biologisch geteeld produkt te maken heeft. Deze garantie krijgt men door het sluitend controlesysteem waaraan elke boer, handelaar of verwerker onderworpen wordt.

De verbruiker die Biogarantie produkten consumeert, slaat 3 vliegen in één klap: hij verbruikt gezonde voeding, hij draagt z'n steentje bij voor een milieuvriendelijk landbouwsysteem en helpt niet mee aan de toename van de voedseloverschotten.

GV

STOOMSTICHTING MIDDEN EN ZUID WEST-VLAANDEREN

De Stichting werd opgericht n.a.v. de redding van twee unieke stoommachines in Aalbeke, einde 1986, en heeft de bedoeling het stoom-patrimonium van de streek op een toeristische en pedagogisch verantwoorde wijze te behouden en te valoriseren.

Om aandacht te vragen voor het behoud van deze unieke reeks machines, organiseert de Stoomstichting op zondag 18 september, van 10 tot 18 u. een eerste Stoomdag. Er kunnen dan een tiental machines bezocht worden en er is o.a. een opendeurdag in het Zwevegumse energiemuseum.

Alle informatie krijg je bij de Stoomstichting, Lendedreef 36 te 8560 Vichte, tel. 056/35.91.02.

GV

TTB - WEEKEND

Om tegemoet te komen aan de nood aan originele informatie over niet-klassieke doelen voor het Treintramweekend op 1 en 2 oktober 1988, werden op initiatief van de bond van trein-, tram- en busgebruikers een aantal suggesties uitgewerkt. De Belgische Natuur- en Vogelreservaten en de vzw Grote Route-Paden verleenden hieraan hun medewerking.

Suggestie 1: Brugge & Damme

Het gevolgde Grote Route-pad is de Gr 5A. Op 1 & 2 oktober wacht de gids je op om 12.00 uur in Brugge Station (loket 1). Je loopt de 10,7 km tussen Brugge (Station) en Damme. Wie om 14.30 uur op de Damse markt is, kan een excursie van een half uur meemaken op de Damse Vestingen, onder leiding van een natuurgids. Daarna is er nog ruimschoots tijd om Damme zelf te bezoeken.

De Damse Vestingen zijn een gedeelte van de stervormige vestinggrachten van het stadje Damme, waar in een natuurlijk proces van verlanding zogenaamde "drijftillen" zijn ontstaan: drijvende pakketten plantaardig materiaal waarop zelfs bomen groeien! Het geheel is bijzonder rijk aan vogels. Wie op tijd wil zijn voor het natuurreservaatbezoek, moet de wandeling in Brugge rond (eerder voor dan na) de middag kunnen beginnen. Voor de terugreis moet wel even worden opgelet. De enige bruikbare bus nr. 799 bedient Damme (Markt) om 18.46 uur. Zo bereik je Brugge Station om 19.10 uur. Van daaruit ligt de rest van het land weer vlot binnen treinbereik.

Suggestie 2: Krekegebied

In Oost-Vlaanderen volg je hetzelfde GR 5A-pad tussen Boekhoute en Sint-Laureins. Dat is goed voor 21 km. Het pad, dat je mét of zonder gids volgt, doorkruist o.a. het Krekegebied.

Reservaat: zoals de andere kreken zijn de Boerekreek en de Roeselarekreek restanten van geulen die de zee bij stormweer in het vlakke polderland heeft "gegraven". Vooral de vogelrijkdom is er groot (water- en rietvogels), en dank zij het reservaat-statuuut kan ook de bijzondere vegetatie zich herstellen.

Boekhoute bereik je met buslijn 55a Eeklo-Zelzate. De twee bruikbare bussen (al naar gelang de snelheid waarmee je wil stappen!) vertrekken om 10.53 en om 12.34 uur aan het station van Eeklo. Op 1 & 2 oktober, maar enkel om 11.20

uur, wacht de gids je op aan de bushalte Boekhoute Dorpsplein.

Eeklo bereik je met de L-trein uit Gent Sint-Pieters, vertrek 10.07 uur, of Gent Dampoort 10.17 uur, of telkens 1 uur later.

Uit Sint-Laureins kun je op zaterdag weg om 18.26, op zondag om 17.26 uur. Deze bussen brengen je naar Eeklo, waar de treinen vertrekken op het uur stipt. De terugreis verloopt dan analoog aan de heenreis. Laatste trein Eeklo: 21.00 uur.

Suggestie 3: Kalmthoutse heide

In de provincie Antwerpen loop je een deel van het GR 5-pad tussen Kijkuit en Essen (14,2 km). Met of zonder gids volg je het pad dat door de Kalmthoutse heide loopt. Dit meer dan 2.000 ha grote gebied bestaat uit vennen, zandduinen, dennenbossen en zelfs moerassen. Wie het GR-pad volgt, hoeft niet bang te zijn in verboden gebied te belanden.

Het beste stap je uit de trein in Kijkuit. Je steekt de overweg niet over, maar loopt over het asfaltbaantje. Enige honderden meter verder merk je de rood-witte bewegwijzering van het GR-pad.

Kijkuit kan je elk uur bereiken met de L-trein Antwerpen Centraal - Essen (vertrek telkens op het uur. 29). Op 1 & 2 oktober wacht de gids je op bij aankomst om 10.58 uur.

Uit Essen (verlaat het GR-pad tijdig, want het komt niet langs het station) kun je weer weg met de L-trein naar Antwerpen Centraal (elk uur. 34) of de IC-trein naar Oostende via Antwerpen en Gent (elk uur .00). Laatste L-trein 22.34 uur. De laatste IC 22.00 uur.

Suggestie 4: De Maten

Je volgt het GR-pad 5 tussen Zutendaal en Bokrijk (21,7 km). Dit pad loopt langs en door het reservaat "De Maten".

"De Maten" vormen een uitgestrekt heidelandschap met uiteenlopende planten- en diereengemeenschappen: droge en vochtige heide, landduinen, onderling verbonden vijvers en moerasjes. Er wordt aan heidebeheer gedaan met schapen.

Zutendaal bereik je per bus vanuit Genk. De lijnen nrs. 11 en 17 vertrekken er voor het station, steeds in vlotte aansluiting met de IC-treinen. (Op 1 oktober om 10.57 en 12.57 uur, op 2 oktober enkel om 10.57 uur).

Terug uit Bokrijk kun je elk uur .56. De IC-trein brengt je terug naar Hasselt, enz. Laatste tot Knokke/Blankenberge vertrekt om 19.56 uur uit Bokrijk. De IC van 20.56 brengt je nog tot Brugge.

Suggestie 5: Brabant

Je volgt GR 512 vanaf het punt waar die de steenweg Bierbeek-Tienen kruist tot Sint-Joris-Weert. Daar kun je deelnemen aan een geleid bezoek aan het reservaat "De Dode Bemde". Het GR-trajekt is 15 km lang.

"De Dode Bemde" omvat natte, vroeger als moeilijk benutbaar ("dode") beschouwde percelen in de Dijlevallei ten zuiden van Leuven. Zijn bijzondere natuurwaarde schuilt in de rietvelden en in schrale hooilanden, dat alles in een prachtig valleilandschap.

De gidsen wachten rond 16 uur aan de Dijlebrug in Sint-Joris-Weert: waar de GR de spoorweg kruist, volg je de sporen richting Leuven. Aan de tweede overweg gaat het naar beneden (Reigerstraat). De brug ligt iets verder. Het bezoek duurt 2 uur.

In Leuven neem je om 10.20 uur de bus van lijn 17 naar Meldert tot de halte Bierbeek Kwakkelheide, die je om 10.40 uur bereikt. De chauffeur zal je graag zeggen waar je eraf moet. Daar kruist de GR de steenweg Bierbeek-Tienen. Sint-Joris-Weert kun je dan weer verlaten met de L-trein naar Leuven, telkens op het uur .2. Vanuit Leuven kun je dan zowat alle richtingen uit. De laatste trein gaat om 22.28 uur richting Leuven, om 22.09 richting Ottignies.

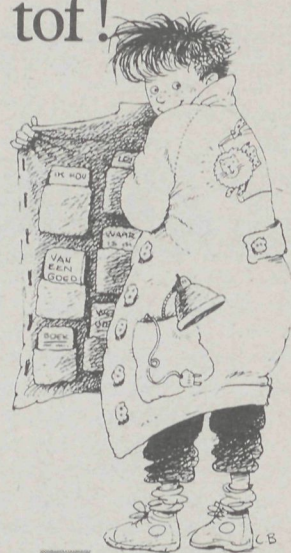
BTTB vzw, Vaartstraat 124, 3000 Leuven, tel. 016/23.94.65.

BNVR vzw, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, tel. 02/648.37.46.

Grote Route-Paden vzw, Van Stralenstraat 40, 2008 Antwerpen.

•ADVERTENTIE•

An-Hyp vindt jeugdboeken tof!

AN HYP

SPAARBANK

•ADVERTENTIE•

VIJFDE GROENKONGRES

Dit jaar wordt door de Vereniging voor Groenvoorziening het vijfde Vlaams Wetenschappelijk Kongres ingericht rond het thema

RUIMTE VOOR GROEN

Hiermee wordt beoogd een GLOBALE EVALUATIE te maken van de realisaties, de knelpunten en de opgaven inzake Groenvoorziening in Vlaanderen en de krachtlijnen uit te tekenen waarlangs een EFFICIENTE GROENSTRATEGIE voor Vlaanderen zich dient te ontwikkelen. Het kongres wordt gespreid over 2 vrijdagen: 16 september en 18 november 1988.

Het kongres gaat door in de AULA van de R.U.G., Volderstraat 8, 9000 GENT

Inschrijving gewenst: Inschrijvingsformulieren en inlichtingen te bekomen bij:

VERENIGING VOOR GROENVOORZIENING
V.Z.W.

KONGRESSEKRETARIAAT
t.a.v. Prof. Dr. F. SNACKEN
Geologisch Instituut R.U.G.
Krijgslaan 281
9000 GENT tel. 091/22.57.15.

PUBLIKATIES

Veganisme: motieven, voeding, landbouw: Vereniging Veganisten Organisatie, Sloetstraat 75, NL-6821 CP Arnhem, tel. 00/31/85/42.07.46; 1988; 122 p., gelijmd; ISBN 90-71951-06-5, 9,5 gulden.

Zoals de titel het zegt is flink wat aandacht geschonken aan de motieven voor een totaal-vegetarisch voedingspatroon. Aan praktische uitwerking van de theorie ontbreekt het evenmin.

Bomen en struiken in het Gelmelenhof; VMFA, Afdeling Schoten, Gie Robeyns, Borkelstraat 120, 2120 Schoten; 1987; 29 blz, tek., geniet; 60 fr. rek.nr. 789-5184843-17.

In samenwerking met het gemeentebestuur van Schoten stelden de natuurgidsen van de Vereniging voor Milieu-educatie Provincie Antwerpen een bomengids samen ten behoeve van de wandelaars in het Gelmelenhof. In vrijwel alle parken en bossen treft men de beschreven soorten aan, zodat de gebruikswaarde van de brochure het oorspronkelijke opzet overschrijdt.

Onze gezamenlijke toekomst: milieu, ontwikkeling, ontwapening: het Brundtland-rapport kritisch bekeken; Thijs de la Court; Broederlijk Delen, Koningsstraat 171, 1210 Brussel, tel. 02/218.64.60; 1988; 80 blz., ill., gelijmd; ISBN 90-6678-038-X, 195 fr.

Na het 'Rapport van de Club van Rome' is het Brundtland-rapport één van de belangrijkste publicaties over "hoe het zou moeten" in de wereld. In deze brochure wordt dit rapport kritisch bekeken. Het geeft een grondig inzicht in het systeem dat onze toekomst bedreigt.

Natuurontwikkeling in kultuurlandschap; Natuur en Milieu Federatie Overijssel, Thorbeckegracht 22, NL-8011 VM Zwolle, tel. 00/31/38/21 71 66; 93 p., ill., genaaid; 20 gulden, giro 30.94.594.

In onze sterk verstedelijkte omgeving kan nog aandacht worden geschonken aan wat er van de natuur rest. Zeventien voorbeelden uit de praktijk, telkens te voeten uit getekend, illustreren hoe en waar er iets kan worden gedaan.

Klein chemisch afval: gescheiden inzameling in de praktijk, knelpunten en oplossingen; P.G.C. van Gemert en J.M.M. van de Pas; Katholieke Universiteit Afdeling Milieukunde, Toernooiveld 1, NL-6525 ED Nijmegen, tel. 00/31/80/61.32.81; 1987; 123 blz., gelijmd; 10,5 gulden.

Universitaire studie over de gescheiden inzameling in de praktijk, alsmede de knelpunten en mogelijke oplossingen. Het gaat toch over zo'n 100.000 ton per jaar en dus voor het milieu niet te onderschatten!

Effect van zwavelwaterstof op de vegetatie; Trijnie Akkerman; Biologiewinkel, Postbus 14, NL-9750 AA Haren, tel. 00/31/50/63.23.85; 37 blz., geniet; 5 gulden.

Literatuuronderzoek naar de effecten van zwavelwaterstof (H₂S) op de vegetatie. Al bij minieme hoeveelheden² blijken planten er onder te lijden. Aanbevolen wordt snel te werken naar normen.

Speurdersgids bestrijdingsmiddelen: informatiebronnen van de gezondheids- en milieu-effecten van bestrijdingsmiddelen; Jaap Tuinstra; Wetenschapswinkel Vrije Universiteit, Postbus 7161, NL-1007 MC Amsterdam, tel. 00/31/20/548.69.31; 1987; 139 blz. genaaid; ISBN 90-5128-005-X, 24,5 gulden.

Elk bestrijdingsmiddel heeft zijn invloed op het milieu. Hoe groot is die, en welke documentatie geeft informatie daarover? De brochure is op Nederlandse toestanden (aanbod, beleid, wetgeving...) gericht maar wegens het ontbreken van een gelijkaardige gids bij ons, heeft zij ook voor ons een hoge waarde.

De Hanswijckhoeve te Muizen-Mechelen; Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511.18.40; 1987; 37 p., ill., genaaid; ISBN 90-5130-007-7, 300 fr.

Vertelt de geschiedenis van de in de 17de eeuw gebouwde Hanswijckhoeve, gelegen in het natuurgebied Mechels Broek. Beide zijn wettelijk beschermd.

Ruimtelijke Ordening: gemeentebeleid in de praktijk; Kluwer, Santvoortbeeklaan 21-23, 2100 Deurne, tel. 03/324.78.90; 1988; 84 p., gelijmd; ISBN 90-6716-010-5, 195 fr., boekhandel.

Een mooie brochure over ruimtelijke ordening en hoe dat eigenlijk zou moeten. Na lezing blijkt ze niet geschreven voor degenen die inzake ruimtelijke ordening het voor het zeggen hebben, althans is de taal niet verstaanbaar voor die overheid die haar eigen wetten voortdurend doorbreekt, noch voor de bouwsector, voor wie de ruimtelijke ordening een "pain in the neck" is.

 Schoon op weg: naar een trendbreuk in het personenverkeer; P.M. Peeters; Vereniging Milieudefensie, Damrak 26, NL-1012 LJ Amsterdam, tel. 00/31/20/22.13.66; 1988; 100 blz., gelijmd; 25 gulden.

Studie die op basis van feiten een wetenschappelijk verantwoorde schets tracht te geven van wat er gebeurt bij een ongeremde groei van het autoverkeer. De mogelijkheden om deze ontwikkeling te stuiten worden ook gegeven.

Tsjernobyl: hoe is het nu met ons eten?; Stichting Eerst meten, dan eten, Postbus 55504, NL-1007 NA Amsterdam, tel. 00/31/20/664.59.00; 1988; 14 blz., geniet; 4,5 gulden, giro 5780780.

Brochure met informatie over radioactiviteit in voedsel en een lijst van 178 produkten en de radioactieve belasting die ze, als gevolg van de Tsjernobyl-ramp, nog bevatten.

Zink in dennenaalden; Willy Moors; Biologiewinkel, Oudegracht 320, NL-3511 PL Utrecht, tel. 00/31/30/39.23.73; 1988; 26 p., gelijmd; 7 gulden.

Onderzoek naar de relatie tussen het productieproces van een buizenfabriek en de gesteldheid van het milieu in de nabije omgeving. Daarbij werd nagegaan of de dennenaalden en de bodem een verhoogd gehalte zware metalen vertonen (o.a. zink).

Toxikologie: wat is giftig?; Natuur en Techniek, Tervurenlaan 62, 1040 Brussel, tel. (in Nederland) 00/31/43/25.40.55; 1988; 56 blz., ill., geniet; 145 fr.

Bevat 8 bijdragen van verschillende auteurs over giftige stoffen: Wat is giftig?; Vergiftigingen; Het gerechtelijk laboratorium; Voeding; Geneesmiddelen; Arbeid; Milieu; Slotbeschouwing.

Keuren, kiezen, kopen met Test-Aankoop; Verbruikersunie, Hollandstraat 13, 1060 Brussel, tel. 02/536.64.50; 1988; 198 p., gelijmd; 438 fr., boekhandel.

Te midden van de alom gekende Test-Aankoop-adviezen, komen o.a. aan bod: energie, batterijen, voedingsadditieven, barbecue, conserven,...

 Praktische leefmilieugids 1988; Gemeentebestuur Edegem, Kontichstraat 19, 2520 Edegem, tel. 03/457.78.40; 1988; 40 blz., geniet; gratis.

Een bijzonder verheugende gebeurtenis is het verschijnen van dit brochuurtje Na jarenlang "het zou moeten" - "kan dat niet anders" - "dat zou niet mogen" - "mentaliteitsverandering" enz. is dit gemeentelijk leefmilieu-in-de-praktijk op zijn best. Uitermate geschikt voor ieder die op gemeentelijk vlak met milieubehoud bezig is, dus zeker voor andere gemeentebesturen, waar het nog niet zover kwam.

Zo leven de zalmen; Kazutoshi Hieda en Takao Otsuka; De Vries-Brouwers, Haantjeslei 80, 2018 Antwerpen, tel. 03/237.41.80; 1988; 37 p., ill., gebonden; ISBN 90-7174-459-8, 479 fr., boekhandel.

Populair wetenschappelijk werkje dat in woord en beeld de levensgeschiedenis van de zalm vertelt. In de eerste plaats voor de jeugd bestemd; met talrijke kleurenfoto's.

Op eigen benen; Toshi Yoshida & Maarten de Jongh; De Vries-Brouwers, Haantjeslei 80, 2018 Antwerpen, tel. 03/237.41.80; 1988; 34 p., ill., gebonden; ISBN 90-6174-499-0, 479 fr., boekhandel.

Prentenboek voor kinderen over het leven van een jonge leeuw.

Het milieu: vertrouw, maar weet wel wie je vertrouwt; Nico Nelissen, Henk van Bortel, Erik Houben en Marcel Lemmen; Kerckebosch, Postbus 122, NL-3700 AC Zeist; 1988; 242 blz., genaaid; ISBN 90-6720-038-7, 35 gulden, boekhandel.

Welk is de methode, om mensen innerlijk te overtuigen van de noodzaak een goed milieu te behouden en wel zodanig, dat zij gewoonweg zo handelen? Onderzoek naar de denkpatronen voornamelijk bij degenen die niet innerlijk zijn overtuigd: industrie en overheid, landbouworganisaties, vakbonden, allen met name genoemd.

Bestuur voor leefmilieu: jaarverslag 1987; AROL, Bestuur voor leefmilieu, Belliardstraat 12, 1040 Brussel, tel. 02/513.99.20; 1988; 127 p.; gratis.

In dit jaarverslag komen naast mededelingen over de structuur van de AROL, nog diverse grote structurele problemen aan bod, waarmee de AROL bezig was in 1987; MER, milieusanering, grondkwetsbaarheidskaarten, de intensieve veehouderij in Vlaanderen enz.

Zes jaar Tinteler: tussenbalans van een melkveebedrijf met verbrede doelstelling; W.S. van der Weijden; Centrum Landbouw en Milieu, Oude Gracht 197, NL-3511 NG Utrecht, tel. 00/31/30/32.24.81; 1987; 60 blz., gelijmd; 15 gulden, giro 4204713.

Kan een melkveebedrijf waar in de bedrijfsvoering rekening wordt gehouden met strenge randvoorwaarden uit oogpunt van milieu, natuur en land-

schap zonder extra steun een redelijk inkomen opleveren? Dat kan inderdaad. Gedetailleerd onderzoek door een stel eminente onderzoekers levert het bewijs.

Zure regen; Marlies Marbus; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33.12.28; 1988; 16 blz., ill., geniet; 2,5 gulden, giro 2537078.

Samen met het Wereldnatuurfonds opgesteld, is het de bedoeling een zo juist mogelijke en tegelijkertijd bevattelijke syntese te geven van het zorgwekkende verschijnsel "zure regen".

De recente evoluties en knelpunten in de ruimtelijke ordening en de stedenbouw; Bruno Seutin en Johan Vande Lanotte; die Keure, Oude Gentweg 108, 8000 Brugge, tel. 050/33.12.35; 1988; 277 p., gelijmd; ISBN 90-6200-177-7, 1450 fr., boekhandel.

Verslagboek van de studiedag georganiseerd door de RUG. De referaten tonen aan, dat de juridische basis van onze R.O. nog veel, zoniet alle mogelijke aantastingen mogelijk maakt. Duidelijke voorstellen voor een betere R.O. worden geformuleerd.

Landinrichting en houtsingels in het zuidelijk westerkwartier; B.M. van Berkel; Biologiewinkel, Postbus 14, NL-9750 AA Haren, tel. 00/31/50/63.23.85; 67 blz., geniet; 5 gulden.

Hoewel er niet weinig literatuur over houtsingels bestaat, behandelt deze brochure meer speciaal de rol van de houtsingels in het natuurbehoud. Onderzoek werd ook verricht naar afwijkende begrippen rondom het landschapselement "hout-singel".

Stable-unstable: structureel herstel van historische gebouwen; R.M. Lemaire & K. Van Balen; Universitaire Pers Leuven, Krakenstraat 3, 3000 Leuven, tel. 016/28.41.75; 1988; 344 blz., ill., gebonden; ISBN 90-6186-266-3, 3300 fr., boekhandel.

Hoogtechnisch werk over stabiliteitsfactoren in oude gebouwen, hun gewelven, steunberen, torens; methodische benadering van het structureel herstel van monumenten met een groot aantal uitgewerkte voorbeelden uit diverse landen. Meertalig, rijk aan foto's, grafieken en tekeningen voorzien, alles met het doel "behoud van patrimonium".

 Milieuzorg in bedrijven, ons een zorg: visie op interne milieuzorg, milieu-accountancy en milieu-auditing; Wilma Berends & Tuur Mol; Milieudefensie, Damrak 26, NL-1012 LJ Amsterdam, tel. 00/31/20/22.13.66; 1988; 36 blz., gelijmd; 10 gulden.

Onder druk van de noodzaak gaan meer bedrijven maatregelen treffen om schade aan het milieu te vermijden. Zijn die afdoende? Is verdere controle minder dringend? Hoe gebeurt een en ander bv. in de Verenigde Staten? Hoe staat de milieubeweging daar tegenover?

Aankondiging

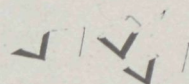
Vanwege de ontwikkeling tot landelijk distributiecentrum heeft de Milieuwinkel Amsterdam besloten per 1 augustus 1988 verder te gaan onder een nieuwe naam: **MilieuBoek**. De naam **MilieuBoek** geeft meer duidelijkheid over haar functie als verspreidingspunt van natuur- en milieupublikaties. Vanaf 1 augustus is Stichting Natuur en Milieu de eerste organisatie die al haar uitgaven door **MilieuBoek** laat verspreiden.

Het adres blijft: Henri Polaklaan 42, 1018 CT Amsterdam.

De in deze rubriek opgenomen publikaties zijn, tenzij vermeld, niet verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in onze milieubibliotheek (Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514 06 38), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage- embleempje werden gedrukt op kringlooppapier.

MILIEUBOEK
Verkoop en distributie van natuur- en milieupublikaties

P U Z Z E L E N

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 20 woorden gevormd worden. Naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing vormen de letters van de eerste en de vijfde verticale rij een uitspraak (8 woorden) die onze Vlaamse en Belgische overheden verdacht veel gebruiken bij ernstige verontreiniging en ongelukken met gevaarlijke stoffen. De oplossingen dienen ons voor 1 oktober te bereiken op volgend adres: Milieurama Puzzelen, Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel. U hoeft ons enkel de uitspraak te laten weten. De winnaar en de juiste oplossing worden bekend gemaakt in de Milieurama van november.

Lettergrepen: AAM/AF/BEELD/CY/DAAD/DE/DEEL/DER/DER/DER/DI/DIE/DOM/DROCHT/E/E/EEN/EI/EI/EIN/EN/ER/GE/GE/GEN/GISCH/GOM/HOORN/IN/KAUW/KLO/KO/LIG/LO/LOOD/NA/NE/NEER/NIE/O/PE/REU/RO/SCHUW/SKAN/SLAG/VE/VI/VLIN/VOOR/VRUCHT/ZIN/ZWAAR.

1. Milieuvriendelijk	
2. Cowboyfeest	
3. Bevestiging	
4. Noord-Europa	
5. Zeer begaafd iemand	
6. Aubergine	
7. Narwal	
8. Mistig	
9. Naslagwerk	
10. (Zuur) hemelwater	
11. Rubberachtig snoep	
12. Horizon	
13. Zeer zwaar	
14. Afzichtelijk monster	
15. Bezit	
16. Nut, winst	
17. Walging, afkeer	
18. IJzeren smeedblok	
19. Zeer grote vrouw	
20. Mooi insect	

Oplossing van het juni-nummer: 1. Levermos; 2. Arseen; 3. Nitraat; 4. Dieet; 5. Sulfiet; 6. Chinees; 7. Hippopotamus; 8. Autoverkeer; 9. Panter; 10. Sigaret; 11. Pruimeboom; 12. Akelei; 13. Reservaat; 14. Keukenafval; 15. Eland; 16. Na bootsen; 17. Radon; 18. Effect; 19. Kade. De drie begrippen: landschapsparken; recreatie; Overmere-Donk. Uit de juiste oplossingen werd Marcel Reyniers uit Niel als winnaar geloot.

Dirk Serneels

Rechtzetting: In het artikel "Gangbare landbouw kan anders" in de vorige editie van Milieurama (nr. 7/8) kropen enkele gruwelijke fouten die wij hierbij willen rechtzetten. Op blz. 26, laatste alinea, wordt een winstsaldo van 4.800 frank per koe genoemd. Het gaat hier uiteraard om gulden!

En in de tekening op blz. 27 werden de vogels jammer genoeg niet in de juiste volgorde geplaatst. In de tekst op diezelfde bladzijde wordt de betreffende premieregeling wel korrekt uiteengezet.

AARDGAS

Milieuvriendelijk

KALENDER

* Vanaf 19 september organiseert de volkshogeschool Elcker-Ik vzw op 12 maandagavonden de **vormingsreeks "Wegwijs in de milieuwetgeving"**.

Vanaf 29 september organiseert de vzw op 10 donderdagavonden de **vormingsreeks "Naar een groene filosofie?"** Inl. Elcker-Ik, Breughelstraat 31, 2018 Antwerpen, 03/218.65.60.

* Op 19 september en telkens op maandag start de cursus **Akoestiek** in Antwerpen (Switel-Hotel), inl. K.VIV, Jan van Rijswijcklaan 58, 2018 Antwerpen, tel. 03/216.09.96.

* Op 21 september en telkens op woensdag begint de basisopleiding tot **milieukonsulent** in het kasteel van Ham te **Steenokkerzeel**, inl. Vlied vzw, Gebr. Vandeveldestraat 68, 9000 Gent, tel. 091/23.20.64.

* Op zondag 25 september gaat iedereen op stap voor een **Leefbare Westhoek** in Lampernisse, inl. Komitee Leefbare Westhoek, L. de Waele, Palingshoekstraat 3, 8480 Veurne.

* Van 29 september tot 4 oktober reist de Stichting Kritisch Bosbeheer naar het **Nationaal Park Beierse Woud**, inl. Wolftrail Vakreizen, Calandplein 4, 2521 AB Den Haag, Nederland, vanuit België: 0031/70 - 80.84.64.

* Van 1 tot 4 oktober loopt in het Museum van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (adres zie hoger) een **tentoonstelling van verse paddestoelen**.

* Het weekend van 1 oktober leert De Kleine Aarde u zelf uw **eigen cosmetika maken** (of die van uw kennissen). Inl. De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, tel. 04116-84921.

* Van 3 tot 7 oktober wordt in het Losehill Park, Peak National Park een **seminarie** georganiseerd "Directions for European ranger services", inl. Peter Townsend, Losehill Hall, Castleton, Derbyshire, S30 2WB.

* Op 11, 12, 13, 18 en 19 oktober organiseert de Stichting Postakademisch Onderwijs Gezondheidstechniek en Milieutechnologie een cursus "**Biologische zuivering van afvalwater**", in de Technische Universiteit Delft, Gebouw voor Civiele Techniek, Stevinweg 1 te Delft, inl. aldaar.

* Nog tot 31 oktober a.s. loopt in De Blankaart (Woumen/Diksmuide) de tentoonstelling "**De Westhoek: kiezen voor morgen**", inl. Samenlevingsopbouw Veurne-Diksmuide, Iepersesteenweg 56, 8178 Woumen-Diksmuide, tel. 051/54.51.97.

* Tot 8 oktober 1988 kunnen we in het Museum van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen de **tentoonstelling** bezoeken over "**Verantwoord beheer van de waterlopen**", inl. aldaar, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, tel. 02/648.04.75.

Illustraties : Dominique Van Ackeren.

Foto's : blz. 5 "FOTO UPJOHN"
blz. 7 Marc De Coster

**MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER LEEFMILIEU**

►REDAKTIE EN ADMINISTRATIE:

Luxemburgstraat 20
1040 Brussel
tel. 02/514 05 00.

►JAARABONNEMENT:

400 fr. te storten op rek.nr.
001-1475409-18 van de Bond
Beter Leefmilieu v.z.w.
Steunabonnement: 1000 fr.
Buitenland: 550 fr.
Los nummer: 50 fr.

►HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke

►REDAKTIESEKRETARIS & EINDREDAKTEUR:

Geert Van den Broeck

►MEDEWERKERS:

Frans Geys
Luc Goeteyn
Lieve Grauls
Ann Kenis
Bea Lootens
Dirk Serneels
Jules Slembrouck
Dominique Van Ackeren
Jenny Van Baelen
Geert Van den Broeck
Peter Vanhoutte
Luc Vrijdaghs

►LAY-OUT:

Dominique Van Ackeren

►TIKWERK:

Bea Lootens

►VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Dirk Van Melkebeke

►COPYRIGHT:

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

**UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT**